KULTÚRA

ROČNÍK XV. – č. 15 **DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY** 19. SEPTEMBRA 2012

Vydáva FACTUM BONUM, s. r. o. • Šéfredaktor TEODOR KRIŽKA • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava, Mobil: 0903 846 313 • e-mail: kultura@orangemail.sk • Cena 1,20 €

Snímka: archív

Právo na inakosť

JÁN URBÁNEK

Možno je to spôsobené globálnym oteplovaním, ale jar už nie je u nás taká, ako bývala. Všetko sa síce zazelená, zakvitne. Priletia lastovičky, bociany a iné kŕdle vtákov, ako obvykle. Ale predsa je tu čosi nové. Dosiaľ nevídaný, hlučný a pestrofarebný kŕdeľ sa zlieta do bratislavských ulíc. Koná sa - zrejme už pravidelne - bratislavský pride.

Zlietne sa tu nie sedem, ale všetkých sedemdesiatsedem dokonale sterilných pohlaví. Zážitok vskutku výnimočný. Pestrosť nevídaná, akustika strhujúca, tance bezkonkurenčné. Exhibícia a extáza dovedené do dokonalosti. Od toľkej radosti a lásky sa aj asfalt topí.

Pride však rozhodne nie je bezvýznamnou udalosťou, ktorú možno brať na ľahkú váhu. Je vítanou príležitosťou jasne si uvedomiť našu slovenskú a aj širšiu slovanskú identitu. Zoči voči pridu si ju uvedomiť ako hlboký kultúrny rozdiel, ako neredukovateľnú inakosť. Inakosť, na ktorú máme právo a napokon aj ako Európania aj povinnosť brániť. Sme predsa, či chceme, alebo nechceme, v Európe a jej podstatou je - aspoň sa tak vraví a ostentatívne deklaruje - multikultúrnosť.

Vďaka pridu si môžeme každoročne uvedomovať, ako je to u nás, odpradávna vskutku inak. Zvykli sme si žiť ako v rozprávke, v rozprávke o troch grošoch. Symbolický jazyk rozprávky pravdaže nehovorí a grošoch. Nie o peniazoch je rozprávka. To, čo sa v nej delí a rozdáva na všetky strany je zmysluplný život. Život ako solidarita nielen medzi živými generáciami, ale ako solidarita, ktorá prekleňuje vzdialenosť medzi už dávno mŕtvymi a ešte dlho nenarodenými. Vždy znova a znova v každej generácii sa opakuje archetypálne gesto. Muž a žena si vyjdú v ústrety, oslovia sa buberovským „Ja - Ty“. Vykonajú čin doslova presýtení bytím a zmyslom, ktorý preniká do sféry sakrálna a spoľahlivo regeneruje profánny čas. Čas, ktorý tak rád smeruje k zániku.

Je to večný návrat k manželstvu, rodine.

Pride nám každoročne pripomína túto našu inakosť, toto naše vzácne dedičstvo otcov. U nás je to medzi ľuďmi prosto inak.

Vráťme sa však ešte raz do jarných bratislavských ulíc. Pride je predsa fenomén doslova fascinujúci. Bolo by chybou všimnúť si ho len tak povrchne. Všetko je na ňom akosi bez miery, prehnané, prehriate, prosto extrémne. Priveľa farieb, hluku, mrvenia, radosti a šťastia. Všetko akosi bezhranične pozitívne.

(Pokračovanie na 2. strane)

Odkiaľ fúka vietor

TEODOR KRIŽKA

Po svete vraždia kresťanov všade, kam vstúpi teroristická noha islamistických rebelov, poväčšine nájomných vrahov. Nedávno som videl videozáznam z Jemenu. Boli na ňom zábery ukrižovaného moslima, ktorý konvertoval ku kresťanstvu. Teroristi zabíjajú v Líbyi, Egypte, Sýrii. Svoje zverstvá dokonca nakrúcajú na video a umiestňujú na youtube. Pri pohľade na popravy bezbranných ľudí, ktorých sa dopúšťajú, už neprichádzajúä na myseľ iba otázky, kto je človek, ale mimovoľne vyhŕknu do očí slzy.

To všetko sa deje už viac ako desaťročie, od podpálenia amerického Reichstagu - dvojičiek, ktoré sa záhadne samozrútili voľným pádom. Odvtedy akoby voľným pádom padajú režimy za režimami. Záhadou je, že rebeli, ktorí by mali byť nepriateľmi USA a NATO, bojujú nemeckými, britskými, francúzskymi, americkými, dokonca švajčiarskymi zbraňami.

Akoby nestačili boje na Blízkom a Strednom Východe, otvárajú sa fronty aj inde. Nateraz mediálne a kultúrne, vlastne skôr antikultúrne. O vyčíňaní Pussy Riot už asi vie každý. Ale že po ich odsúdení nastalo systematické pílenie krížov po Rusku, ktoré odštartovali ukrajinské Femen, už sa toľko nehovorí. Ani o tom, že hlavná aktérka spílenia gréckokatolíckeho kríža v Kyjeve, posväteného na pamiatku umučených boľševickým režimom, sa skrýva pred súdnym postihom v Paríži a že jej sestra sa pokojne objavila na recepcii usporiadanej francúzskym veľvyslancom na Ukrajine. Ľavičiarska skupina Femen dokonca minulý víkend usporiadala pílenie krížov ako tzv. umelecké predstavenie v Holadsku. Medzitým došlo k znesväteniu chrámov aj inde - v Nemecku, Rakúsku, Fínsku atď. Českí imitátori Pussy Riot dokonca vtrhli počas svätej omše aj do chrámu sv. Víta v Prahe a vykrikovali tam heslá proti predsedovi vlády Nečasovi a kardinálovi Dukovi, nazývajúc reštitúcie cirkevného majetku krádežou.

A demokratický svet nič nenamieta, ani jeho investigatívny predvoj - médiá. Ba naopak, tzv. ľudskoprávne organizácie sa zastávajú besov...

Zvláštna rovnosť a tolerancia, ak si uvedomíme, že predstavitelia západných štátov s takou pietou pristupujú k Múru nárekov v Jeruzaleme, no na hanobenie kríža prižmurujú všetky oči.

Zdá sa, že svet odhodil mimikri ľudských práv, práva na svojbytnosť národov, pravidlo o nezasahovaní do vnútorných záležitostí cudzích štátov. A nielen to, odhodil aj zvyšky Desatora, vrátiac sa k štýlu Divokého západu, keď jedinou čnosťou a jedinou spravodlivosťou bol rýchlejší výstrel z revolvera.

www.kultura-fb.sk

Mám už po krk vášho liberalizmu, vašich ezotericko-kabalistických symbolov, mám už po krk vašich nových čarodejníckych kultov, samoľúbych modlitieb, prízemnej spirituality... Mám už po krk vášho neustáleho pokroku, pretože to prvé, čo po ňom zostáva, je diera, do ktorej všetci spadneme. Mám už po krk vašich teológov, ktorí štiepajú, rozdeľujú a ničia... vy nemáte žiadneho Boha, žiadnu náuku a žiadnu autoritu. Neveríte naplno v Eucharistiu, v Narodenie z Panny, v silu Máriinho príhovoru za nás... Verím, že zázrak Trojice bol krstom vložený do môjho srdca a do mojej duše. Krst nie je pozvánka do akéhosi klubu. Verím, že Ježiš Kristus trpel, umrel a vstal z mŕtvych - to nebolo nijaké zmŕtvychvstanie v ľudských hlavách, to nie je niečo, čo si iba jednoducho sprítomňujeme - to bolo zmŕtvychvstanie v tele. V to verím, ale vy nie... Najskôr musíte žiť s Bohom v srdci. Nikto nemôže dávať to, čo nemá, ale vaším úmyslom je rúcať... (františkánska MATKA ANGELIKA, zakladateľka a riaditeľka káblovej televízie, USA, 1994

(Pokračovanie z 1. strany)

Je to skryté varovanie, výzva k opatrnosti pozorne sa dívať, starostlivo rozlišovať. Nie je to dáky zastierací manéver, veľký „theatrum mundi"? Čosi povrchné sa nám silou mocou tisne do zorného poľa aby dačo iné, dačo podstatné ostalo nepovšimnuté. Čo, aký temný fenomén sa tu prediera na svetlo, aký hlboký podzemný prúd čerí hladinu na povrchu? Nie je pride len vrcholom, či presnejšie jedným z vrcholov veľkého ľadovca? Čosi na tom asi len bude.

Bratislavský pride podporil celý rad veľvyslancov so sídlom v Slovenskej republike. Sotva tým vyjadrili iba svoj osobný postoj. K veľvyslancovi USA sa pridali veľvyslanci vari zo všetkých štátov západnej Európy. Stoja v pozadí pridu ako zbor v antickej tragédii. Tichí, utiahnutí, pozorní. Diskrétne, ale s prísne zdvihnutým prstom sledujú osudy pridu, či sa jeho semeno v novej zemi ujme, či podobný boľševníku bude nemilosrdne vytláčať pôvodné spoločenstvá.

V skupine veľvyslancov podporujúcich bratislavský pride však nebol veľvyslanec Talianska a ani veľvyslanec Grécka. Nebol tam ani jeden veľvyslanec so slovanských štátov. Medzi oboma skupinami veľvyslancov, medzi oboma odlišnými postojmi možno ťahať jasnú kultúrnu, geografickú hranicu. Západnú civilizáciu nadväzujúcu na západné, latinské kresťanstvo od civilizácie na východe ktorá vzišla z pravoslávneho, ortodoxného kresťanstva oddeľuje výrazný civilizačný zlom na ktorom prebieha boj kultúr a premena svetového poriadku (Bližšie S.P. Huntington, Střet civilizací, Rybka Publisher, 2001.) Prastará hranica nie je mŕtva, kypí životom. V súčasnosti akoby dokonca prechádzala určitou metamorfózou. Čoraz viac splýva s hranicou, ktorá vymedzuje slovanské národy oproti západnej civilizácii. Táto je stále viac sekularizovaná a kresťanstvo úspešne vytláča do diaspóry. Sotva ju možno dnes nazvať kresťanskou v pravom slova zmysle. Hranicu medzi západnou a východnou civilizáciou tak stále viac určuje rozdiel medzi sekulárnou civilizáciou na západe a kresťanskou civilizáciou na východe, ktorá sa stále zreteľnejšie viaže na slovanské národy.

Zdanlivo iba lokálny, efemérny bratislavský happening sa tak ocitá v celkom iných, veľmi širokých časopriestorových súvislostiach. V tomto kontexte je bratislavský pride súčasťou inej, veľkej inakosti. Nereprezentuje iba odlišné medziľudské vzťahy, ale aj inakosť civilizácií. Aj na túto v priestore tak presne lokalizovanú inakosť máme nárok a právo. „Respect diversity" stálo napísané na futbalových štadiónoch pri posledných majstrovstvách Európy. Takáto výzva by mala byť súčasťou každej hranice medzi civilizáciami. Aj tej čo leží neďaleko západne od nás.

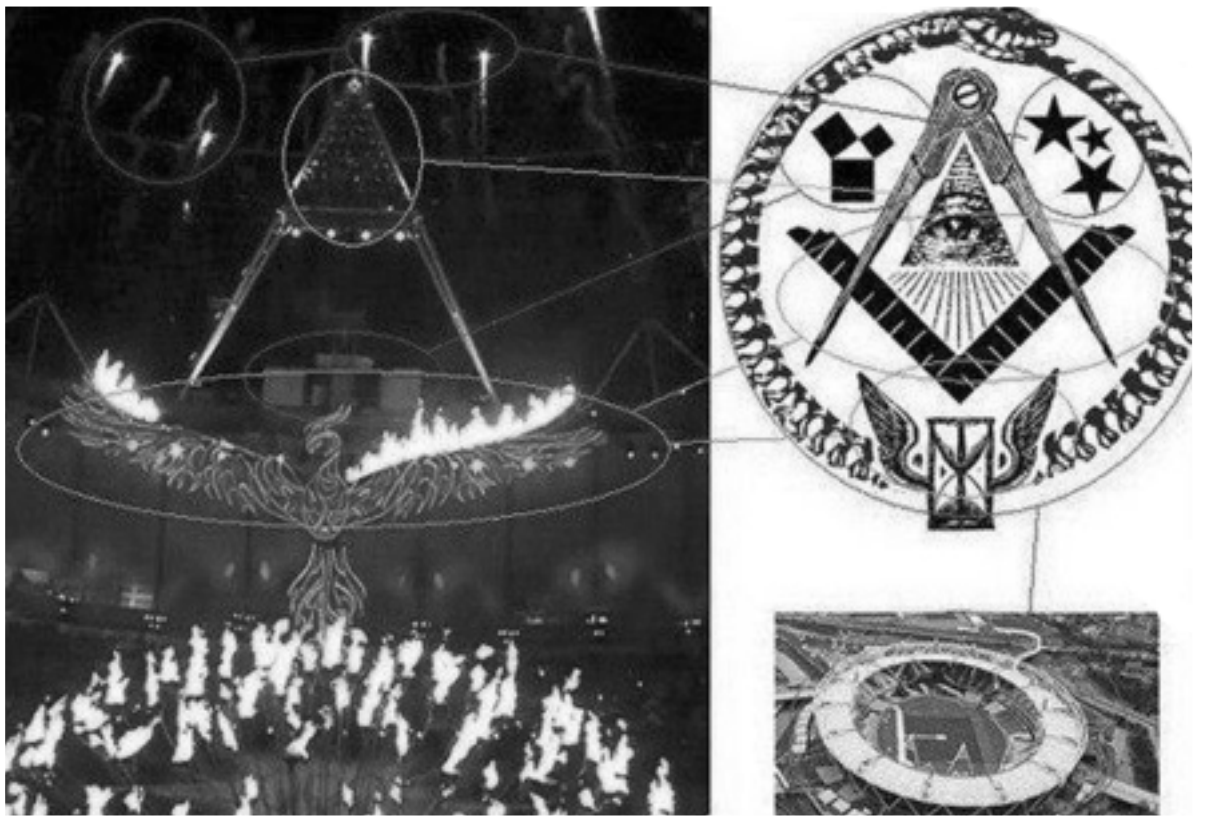

Možno si niekto všimol, možno ani nie, no otvárací ceremoniál Olympijských hier v Londýne i architektúra štadióna samého až priveľmi nápadne vyjadrujú symboliku, ktorú poznáme z inventára slobodomurárskych lóží. Štadión bol osvetlený reflektormi v tvare trojuholníka vo vrchole kružidla. Ešte aj z emblému Olympijských hier sa dá vyčítať nápis SION.

Náhoda? Sotva.

So slobodumurárskou symbolikou sa stretávame čoraz častejšie. Najmä tam, kde sa rokuje na najvyššej úrovni. Kto ešte nevie, svetové stretnutia predstaviteľov tradičných náboženstiev sa konajú v Astane, novom hlavnom meste Kazachstanu. V miestnom jazyku toto slovo označuje iba „hlavné mesto", ale nám pripomína skôr prešmyčku slova „satane". Ozaj iba zvláštnou zhodou okolností si práve Astana želala, aby do jej hokejového mužstva prišiel hrať slovenský hokejista Šatan, za ktotrého ponúkala rovných šesť miliónov? Ale to nie je všetko - Astana je vybudovaná ako slobodomurársky chrám so všetkým, čo k slobodomurárskemu okultizmu patrí. Azda najzjavnejšie je to práve v architektúre budovy, ktorá má tvar pyramídy....

A tak vyvstáva viacero otázok: Vedia predstavitelia katolíckej Cirkvi, aká je slobodomurárska symbolika? Ak vedia, prečo na to neupozorňujú? Diplomacia má predsa množstvo príležitostí, ako sa nezúčastniť na rokovaní pod znamením, ktoré používajú tí, ktorí majú stáročia za cieľ zničenie kresťanstva? Mnoho znepokojujúceho nás obklopuje, počnúc neochotou Európskej únie zakomponovať čo i len zmienku o Bohu do svojich dokumentov, cez násilné presadzovanie homosexuality a umelých potratov, až po rozleptávanie tradičnej katolíckej viery

Ekonomický vagabundizmus

Nedávno som čítal v novinách titulok: „Penta založila Dôveru a vyplatila si milióny eur". V článku sa píše, že vlastníci Dôvery už získávajú peniaze z vankúša, ktorý vytvorili pred tromi rokmi. Umožní im inkasovať milióny z poisťovne, aj keby im štát zakázal vyplácanie zisku. Suma, ktorú si Dôvera požičala, je vyššia ako jej vlastné imanie! A hádam najzaujímavejšie je, že vraj ešte v apríli poisťovňa tvrdila, že si úver vzala „na ďalší rozvoj aktivít v zdravotníckom sektore". Do tohto pojmu sa dá naozaj strčiť všeličo. Teda účtovnými operáciami si vtedy vytvorili vankúš vo výške 413 milónov eur (Sk), ktoré vedú v účtovníctve ako záväzok voči akcionárom. Teda to sú peniaze, ktoré má Dôvera svojim vlastníkom splatiť. Čiže na občana je to viac ako 75 miliónov.

Zlepšili tak zdravotníctvo v prospech občana?

Čo robil ten, ktorý písal žiadosť v Dôvere o pôžičku a čo ten v Pente, ktorý ju schválil? Nevedeli, že ide o vankúš?

Na vysokej škole som skončil špecializáciu účtovníctvo pre 52 rokmi. Vtedy sme nemali ani kreatívne ani forézne účtovníctvo. Ale to je vývoj. Vtedy sme nemali ani mobil. Ak má byť účtovníctvo na to, aby vytváralo vankúše, nie som s tým spokojný. Totiž musím pripomenúť niekoľko faktov z rozvoja ekonomickej vedy a aj hospodárskej praxe, súvisiacich s tým, čo som napísal vyššie.

Najskôr sa zastavím v teórii. Robinsonová už v roku 1933 vydala výnimočné dielo: Ekonómia nedokonalej konkurencie. Je v nej hlboká analýza monopolov, ich správania a fungovania v ekonomickom systéme. Pomohla vyriešiť, ako zabezpečiť „normalizáciu" monopolného správania. Veda kráčala ďalej a prikladala poznatky k nekončiacej sa ceste poznatkov správania ekonomického systému. Napr., väčšina ekonómov sa učila o škole inštitucionalistov. T. Vebelen (narodil sa v r. 1857) bol jej čelným predstaviteľom. Napísal: „Kto viac hrabal, nahromadil viac bohatstva i spoločenského uznania". Zaviedol aj pojem „demonštratívna spotreba". Predstavoval starú školu inštitucionalistov. Nových inštitucionalistov predstavuje Galbraith (narodil sa r. 1908). Nový inštitucionálny prístup vtrhol aj do sveta zákonov. Aj keď protitrustový zákon vždy zahrnoval oblasť hospodárstva, ekonómovia nútili právnikov a sudcov, aby skúmali prakticky všetky rozhodnutia pod uhlom A. Mashalla a jeho žiakov. Žiadna oblasť zákona nemala uniknúť ekonomickej analýze a žiadny profesor práva sa nemal pustiť do prednášok neoboznámiac sa aspoň so základmi ekonómie.

Roku 1915 napísal Louis Brandeis, že „právnik, ktorý neštudoval ekonómiu … sa s veľkou pravdepodobnosťou môže stať verejným nepriateľom" (pozri dielo Živé slová mŕtvych ekonómov). V tom diele sa píše aj toto: „Je poľutovaniahodné, že USA produkujú každoročne tisícky nepriateľov verejnosti". Pre mňa je teda nepochopiteľné, že u nás (nielen u nás) sudcovia robia toľko chýb. Sudcovia aj účtovníci.

Ešte pripomeniem, že opäť si stačí pozrieť súčasné knihy o makroekonómii. Ide o škandály podnikov, vlastne korporácií, lebo spomeniem dianie v USA. Roku 1985 bola založená korporácia Enron. Roku 2001 bola siedmym najväčším podnikom v USA. Jej expanzia bola založená na podvodoch a klamstvách. Roku 2001 J. Skilling a K. Lay, jej čelní predstavitelia, boli obvinení z klamstiev a podvodu, keď vykradli bohatstvo akcionárov. S. Sulivan, vysoko rešpektovaný finančník, vstúpil do služieb WorldComu roku 1992. Spravil ho najväčším telekomunikačným gigantom na svete. V poslednom roku v jeho službách mal plat 700 000 USD a jeho bonus bol 10 miliónov USD. Roku 2002 ho zavreli pre falšovanie účtovníctva.

O týchto spomenutých faktoch nevedeli na Wall street, či v inej ratingovej agentúre? Nevedeli o tom ani v EÚ, v Grécku a u nás v Pente či centrálnej banke? Kto ich učil, ako sa správne pozerať na ekonomický svet? Načo sú poznatky a skúsenosti? Ako by vyzeralo telefonovanie dnes, ak by sa nevyužili poznatky? Ekonomické knihy totiž o „vankúšoch" písali, ako vidno, veľmi dávno. Jeden vankúš sa volal „prémia za zvýšenie hodnoty akcií podniku". Po roku 1980 vzrástla popularita iného vankúša tzv. špekulatívnych výkupov LBO (leveraged buyouts). Manažéri si požičiavali peniaze (brali úver), skúpili celý balík akcií a prevzali tak vlastníctvo podniku. Dlh, ktorý prevzali, ich nútil „cizelovať" náklady a k odpredaju menej výnosných aktív. Viceprezidenti spoločností hádzali kľúče na stôl podnikovým šťukám. Vedia o tom naši ekonómovia a naši právnici? Asi vedia, preto využili vankúše ako triky aj u nás. Preto sa objavil vzťah Dôvera a Penta.

Je to ohavný a potupný čin, nielen voči vede, ale hlavne voči občanovi a jeho vláde. Nadpis teda hovorí, že ide nielen o nevedecké vysvetľovanie ťažko získaných poznatkov, ale aj hrubé zneužitie občana. Za normálnych okolností by sa aktéri za primitívny podvod dostali do väzenia. U nás sú z nich finanční géniovia.

JAROSLAV HUSÁR

RYSZARD MOZGOL

Synovia zla (5)

Vzbura Belzebuba - satanský „disneyland“ podľa koncepcie La Veya

Napokon všetko dospeje do svojho konca. Najčastejšie je to koniec smutný, pripomínajúci plachty ušpinené od výkalov hlásateľa „nadčloveka“. A tak nadíde aj dávno predpovedaný koniec vlády Lucifera, ktorého sily budú zničené naveky. Všetko; všetko na tejto zemi má svoj koniec i rozpad - a niet nijakej pozemskej sily, ktorá by sa tomu vyhla. Napokon všetko dôjde až do finále - a ani satanizmus nie je výnimkou.

Satanizmus Antona Szandora La Veya, najpopulárnejšieho guru satanizmu na svete, tvorí úpadkovú formu tohto náboženského hnutia - silnú, pružnú prostredníctvom veľkého vplyvu na poli masovej kultúry; ale zároveň zbavenú akýchkoľvek vyjadrení jej predchodcov. Anton La Vey sa narodil roku 1930 v maďarskojazyčnej cigánskej rodine pochádzajúcej z územia dnešného Slovenska a už ako pätnásťročný sa zaoberal okultizmom. Najväčšmi naňho zapôsobili knihy Crowleyho, z ktorých veľmi rýchlo prebral presvedčenie, že jeho bytosť je poznačená znamením zla a že je predurčený na rolu ničiteľa kresťanstva. Omnoho rokov neskôr s vďakou siahol po roli okrajovej mediálnej hviezdy, schopnej zaplniť aj ten najmenší centimeter v novinách chytľavými a kontroverznými textami, čím sa dopracoval k svojej satanistickej „konverzii“ k novej ideológii. Ako mladý človek predierajúci sa mnohými zamestnaniami nemohol zniesť falošs a pokrytectvo niektorých kresťanov. Po nedeliach si privyrábal ako organista v jednom kresťanskom spoločenstve, kde pozoroval, ako sa obradov horlivo zúčastňovali muži, ktorých ešte predošlú noc stretal v nočnom klube v spoločnosti ľahkých dievčat. La Vey si tam totiž privyrábal ako muzikant. Neskôr sa zamestnal ako policajný fotograf, konfrontovaný s ničiteľskou silou zla, ktoré nikdy nebude potrestané, ba napokon i víťazí. Jeho posledná roztržka s kresťanstvom nadišla počas Valpurginej noci 30. apríla 1966, kedy spolu so skupinou okultistov založil oficiálnu Cirkev Satana. Podľa okultistického výkladu nastal tej noci koniec éry kresťanstva, a začiatok satanovho veku.

Liberálne vedenie Kalifornie legalizáciu nového náboženského spoločenstva schválilo a jeho vyznávačov vyzvalo iba k tomu, aby dodržiavali „patričnú slušnosť“. „Arcikaplánom“ a „pápežom“ sekty, ktorá čoskoro začala dobývať i Európu, sa stal Anton Szandor La Vey, potomok transylvánskych cigánov, v ktorého krvi kolovali východoeurópske sklony k tajomnu. Roku 1975, keď už za spoločenstvom stála nemalá základňa priaznivcov a vyznávačov v celých USA a mnoho sponzorov v Hollywoode, publikoval La Vey svoju Satanskú bibliu - ideálne načasovanú do doby spoločenských a etických zmien prelomu 60-tych a 70-tych rokov. Bola to kniha značne prístupnejšia, než Crowleyho diela, no chýbala jej akákoľvek originalita. La Vey urobil kompilát niekoľkých prác Crowleyho a ďalších okultistov, v ktorom upresňoval svoju satanistickú životnú filozofiu, a nevenoval pozornosť početným nedôslednostiam a rozporom. Napokon, o to mu ani nešlo - kniha vzbudila záujem a nárast popularity Cirkvi Satana a autorovi priniesla ohlas, i peniaze.

Náboženský systém najvýznamnejšej satanistickej sekty obsahuje podľa slov samotného La Veya „miešanie gnostických a slobodomurárskych prvkov, terminológiu i vibrujúce slová, odvodené od všetkých reálií moci a všetkých mýtov.“ Samotný tvorca nahliada na svoje názory a služobný jazyk s neskrývaným prižmúrením oka. Ale... Tento nezrozumiteľný magický bľabot má svoj skrytý význam. Už starí myslitelia verili, že zvuk uzavretý v znení slova z neho po vyslovení uvoľňuje do éteru skrytú magickú moc. Preto sa posvätné texty čítali vždy nahlas. Dávne kultúry ani nepoznali čítanie zrakom tak, ako ho dnes praktikujeme my. Tento názor prebralo a uplatnilo vo svojej liturgii aj kresťanstvo. Bol to vždy zvuk zrozumiteľný, hlas logického a existujúceho jazyka, ktorý stvoril Pán Boh. Nezrozumiteľná zlátanina slabík, s ktorou sa stretávame v magických knihách okultistov, prináša na mysľ charizmatické prúdenie slov nazývané „hovorenie jazykmi“. Kresťanská tradícia, pochádzajúca zo svätodušných sviatkov, pozná tento pojem tiež. Vždy ho však spájala s nadprirodzenou schopnosťou ovládať jestvujúce jazyky. Crowley, La Vey, okultisti a časť charizmatikov tvrdia, že slabiky sú dávnymi mŕtvymi jazykmi alebo jazykmi anjelov. Nemajú tým náhodou na mysli práve padlých anjelov? Svätý Ján z Kríža by ich nazval jazykmi diabolskými a analýza arhimanských (podľa „Anfra Mainyu“, starovekého zoroastrického ducha rozkladu, pozn. red.) textov inštrukcií k mágii Paitishji, založených na takom „nejestvujúcom“ jazyku, nás v tom ohľade nenecháva na pochybách.

Systém La Veya je založený na niekoľkých fundamentoch:

Satanizmus je náboženstvo telesnosti a matérie. „Kult diabla nie je ničím iným ako náboženstvo telesnosti a materializmu, nahý oltár a nahá žena symbolizujúca telo.“ Človek je bohom - tak hlási „Biblia satana“. Na rozdiel od Crowleyho, božskosť neprichádza spolu s absolvovaním stupňov zasvätenia, ale je výsledkom uvedomenia si neexistencie akýchkoľvek bariér prekážajúcich jednotlivcovi. Satanizmus La Veya sa so zaľúbením prezentuje ako liberálne pojatie slobody. Prípustnou formou kultu je uctievanie ľudskej bytosti, špecificky pochopenej ako zmes vášní a žiadostivostí. „Satan reprezentuje človeka ako iný typ zvieraťa, ktorému sa občas darí lepšie, zvyčajne však horšie od tých, čo chodia po štyroch labách. On sám sa kvôli svojmu 'božskému, duchovnému a intelektuálnemu pokroku' stal zvieraťom, najzlovestnejším zo všetkých!“ S ohľadom na toto príbuzenstvo neslobodno ubližovať zvieratám a ľuďom, pričom zvieratá sú najspanilejším kryštalicky čistým príkladom bytostí riadiacich sa výlučne túžbami a pudmi, no človek má božskú prirodzenosť. „Jediný moment, v ktorom satanista vykonáva obeť človeka je ten, keď slúži podvojnému cieľu: uvoľneniu magického zla; alebo, čo je dôležitejšie, ak sa úplne zbaví ničomnej osoby, ktorá si to zaslúžila... Keď sa niekto svojím neúnosným správaním dožaduje toho, aby bol zničený, je tvojou povinnosťou splniť jeho želanie.“

Neexistuje pojem hriechu. Tento termín je výmyslom ľudí, a nie bohov, a žiadna bytosť nemá právo obmedzovať vôľu druhej bytosti. Každý môže činiť všetko, čo akýmkoľvek spôsobom nenarúša slobodu druhej osoby. Satanizmus je teda náboženstvom oficiálne postulujúcim nedostatok zdržanlivosti a brzdenia v porušovaní kresťanských siedmych hlavných hriechov; povoľuje ich prekročenie len v situácii získania súhlasu zainteresovaných. Dovolené sú všetky úchylnosti a zvrhlosti, ktoré sa udejú so súhlasom zúčastnených osôb. Človek nesmie ubližovať človeku. Lenže bez dôvodu... Tak tvrdí La Vey. Nie je ťažké dovtípiť sa, že tento názor skrývajúci svoju pravú tvár pod anjelskou maskou dobra, je to isté, ako liberálna anarchia dnešných čias. Vlastne rovnaký výklad bol prijatý v otázke sodomie a pedofílie. Sodomia je akceptovateľná, pretože je vedomým rozhodnutím jej aktérov. Pedofília je priestupkom nie preto, že je to ohyzdný a úchylný čin, ale preto, že je vynútením svojich túžob na nevedomom človeku (dieťati). „Satan reprezentuje všetky takzvané hriechy, pretože ich dovádza do fyzického, duševného alebo emocionálneho uspokojenia!“

Náboženské systémy sú ľudským výmyslom. Človek nie je bytosťou, ktorú stvoril Boh, ale je výsledkom evolúcie, ktorá ho vydvihla nad štvornohé bytosti. Ľudská duša schopná abstraktného myslenia stvorila nedokonalých bohov „pravej ruky“ plných slabosti a klamstva. La Vey mal týmto ezoterickým pojmom na mysli bohov monoteistických náboženstiev, ale aj tých, ktorí predstavovali ucelené náboženské systémy. Podľa neho charakterizuje týchto bohov činnosť za pomoci „altruistickej“ bielej mágie. Satanizmus je podľa La Veya náboženstvom pochybností. Keď prijmeme náukovú nedokonalosť mnohých raných náboženstiev, zistíme, že sú založené na klamstve. Patriarcha satanizmu blúznivo utvrdzuje - bohovia aj biblie boli stvorené diablom, otcom lži. Pre satanizmus však nepredstavujú nebezpečenstvo, La Vey otvorene tvrdí, že satanizmus by nebol možný bez kresťanského protikladu. Oba systémy podľa neho existujú na základe symbiózy. Náboženstvá vyznávačom satanizmu neprekážajú, pokiaľ svoje dogmy a idey nevnucujú ako jedinú a nevyvrátiteľnú pravdu. A tu je následne súčasť dnešného sveta dokonale pasujúca do neosatanistického uhla pohľadu.

Rituál je formou sociologického spojenia jeho vyznávačov. La Vey neskrýva, že rituály jeho satanskej cirkvi vymyslel sám na základe magnetickej moci okultistických rituálov. Základom rituálu je zjednotenie sa vyznávačov okolo jedného cieľa, ktorým je dosiahnutie satanistickej dokonalosti, teda oslobodenie sa od všetkých príkazov a zákazov. Podobne je to aj so satanom, ktorý je príznačnou a pre človeka prirodzenou potrebou prítomnosti vyššej duchovnej sily, ktorá by spojila jednotlivca so spoločenstvom. Nič viac. Kult satana je v podstate kultom chtíča, vášní, žiadostivostí či túžob, ktoré by sme mohli nazvať vitálnymi silami človeka. Osobný satan neexistuje - odvážne hlása La Vey. A práve to je najdokonalejší trik Lucifera - presvedčiť o svojej neexistencii, takej populárnej v dnešných časoch, keď sa na zlo nahliada len v kategóriách duchovnej či spoločenskej nedokonalosti. Zatiaľčo sa moderní zástancovia tvrdenia o neexistencii satana alebo prázdnom pekle nachádzajú na jednom konci hojdačky, Anton La Vey si pohodlne sadá na jej druhý koniec. Paradoxne možno tvrdiť, že neosatanizmus La Veya je modernizmom v rámci kultu zla.

Satanistická sekta La Veya disponuje veľkým vplyvom v americkom umeleckom prostredí - medzi muzikantmi, hercami, spisovateľmi... Jej vplyv je značne viditeľný v tzv. masovej kultúre. Spomedzi deklarovaných a oficiálnych vyznávačov „cirkvi satana“ možno spomenúť mená ako: Micke Jagger, Marc Almond, či bývalého herca a žurnalistu ukrývajúceho sa pod pseudonymom Marilin Manson. La Veyovi sa podarilo pretvoriť popularizátorský úspech Crowleyho na masovú náboženskú ideológiu, svojský

„satanistický disneyland“, hlásajúci jednoduchú životnú filozofiu s dogmami a rituálmi. Jules Barbey d' Aurevilly varoval v jednej zo svojich poviedok: „Najlepším a možno jediným spôsobom, ako vládnuť nad ľuďmi, je ovládať ich vášne.“ Nepriateľ Boha a ľudstva to uhádol dokonale.

Satanizmus rôznych foriem, koncepcií, obradov a ideí má niekoľko významných bodov spoločných, jeho zdroj je však ten istý. Satanizmus všetkých podôb je veľkou vzburou voči Bohu a prirodzenému poriadku, ktorý ustanovil na zemi. Prejaviť sa môže len zavrhnutím Božieho poriadku, morálneho usporiadania, spoločenských zásad, či popretím ľudskej prirodzenosti. Satan, otec lži, si v takom prípade pomáha nejasnými morálnymi koncepciami o „pravdivej tvári ľudskej podstaty.“ Satanizmus bez ohľadu na svoju provenienciu zneužíva zlé náklonnosti ľudskej povahy ako svoju zbraň v duchovnej vojne. Je to pochopiteľné pri pohľade na dejisko tejto duchovnej vojny, ktorým sa stala zem. Prehra Lucifera a jeho stúpencov v prvej fáze zrážky, sa skončila zatratením padlých anjelov, ktorí prisahali Bohu pomstu v podobe zničenia človeka, bytosti vyvýšenej ponad nich. Tu si satanizmus obratne pomáha argumentom výnimočnosti človeka ako božskej bytosti, pri paralelnom odvolávaní sa na človeka ako živočícha riadiaceho sa modernými inštinktmi. V podstate Lucifer nevie uniesť myšlienku, že ľudská prirodzenosť je spojením živočíšnej povahy s povahou anjelov. Satanizmus všetkých koncepcií hlása s rôznou intenzitou názory o „smrti Boha“ (toto zaužívané Nietzscheho pojatie!). Vo filozofii to prebieha buď formou osvieteného materializmu, alebo falošným ateizmom či agnosticizmom; buď formou okultistického tvrdenia o „falošných bôžikoch pravej ruky“, alebo dnes veľmi populárnou koncepciou dobra a zla tkvejúceho v človeku. Satanizmus je v každej svojej forme zameraný predovšetkým proti Kristovi a Jeho Dobrej Zvesti. Vykupujúca smrť i Zmŕtvychvstanie Spasiteľa bolo najväčším úderom silám zla od čias porážky Luciferových vojsk. Žiadna z foriem dávneho alebo súčasného satanizmu neprizná pravdu vyššie uvedených slov. Pre jedných ctiteľov zla negácia významu smrti Ježiša Krista na Kríži spočíva v hlásaní názorov o takej zdegenerovanej povahe človeka, že si nezaslúži žiadne vykúpenie; pre druhých zase v tvrdení o triumfe satana, ktorým bola práve smrť Krista, zavrhnutého ľuďmi. Iní zas tvrdia, že Lucifer je skutočný dobrodinec ľudstva a Ježiš Kristus je výnimočná ľudská bytosť rovná Buddhovi, Mohamedovi či Manuovi. Metódy zla sú mnohoraké, jednotné a nemenné od úsvitu ľudstva - pretrhnutie všetkých spojení medzi Bohom a jeho stvorením.

Žijeme v časoch dominancie zla. Obklopilo jednotlivcov, spoločnosti, národy. Sme svedkami úplnej vzbury, rebélie priemerných a slabochov zakrývajúcich svoje komplexy a nedostatky pod čiernymi krídlami pána ilúzií a klamstva. A predsa je čas víťazstva blízko. Napokon, Lucifer svoju vojnu už dávno prehral. A to neodvratne a na veky vekov.

Z poľštiny preložila
Katarína Džunková

ELENA ŠUBJAKOVÁ

Prvá slovenská univerzita

Po príchode byzantskej misie do Slovenskej zeme roku 864 kráľ Rastislav zhromaždil skupinu učeníkov a zveril ich Konštantínovi na vyučovanie. Vo svojom kniežacom sídle dal postaviť kostol, pri ktorom zriadil prvú školu na výchovu domáceho kňazstva a vzdelancov. Na jej čele stál profesor Konštantínopolskej univerzity - Konštantín Filozof, stelesňujúc vrchol intelektuálneho i duchovného poznania tej doby. Jeho osobnosť bola zárukou vysokej vzdelanostnej úrovne aj našej prvej vysokej školy s vyučovacím jazykom staroslovenským.

Nezmazateľnú stopu po každej väčšej misii zanechala stavba chrámov. Takúto typickú stopu nachádzame aj na Devíne, kde kamenným svedkom tejto významnej udalosti sa stal byzantský chrám, ktorého základy tu stoja dodnes. Roku 1985 sa na hradnom návrší Devína archeologicky potvrdila existencia chrámu z druhej polovice 9. storočia s trojlístkovou apsidou a nartexom - miestnosťou na vyučovanie. Chrám na Devíne, ako jediný medzi staroslovenskými kostolmi, má typické črty byzantského chrámu stavaného pre potreby gréckej liturgie a byzantskej školy, a preto je zárukou nespochybniteľnej prítomnosti byzantskej misie na tomto mieste.

V historických textoch, podľa ducha tej doby, sa spomína založenie školy Konštantínom Filozofom u Slovenov-Slovákov iba v náznakoch. Pre nedostatok historických svedectiev konkrétnu predstavu o tejto dôležitej udalosti našich dejín možno iba vydedukovať. Pravdepodobne bola založená roku 864 v hlavnom sídle kráľa Rastislava a stelesňovala zrod novej slovanskej kultúry. Naši historici ju označujú zväčša pojmom „veľkomoravské učilište“. Takýto názov však nie je adekvátny jej významu. Nielen preto, že pojem veľkomoravský je ahistorický, ale najmä pre názov učilište.

Konštantín Filozof vo svojej „Rozprave o prekladaní“ definoval princípy prekladu z jedného jazyka do druhého, kde zdôvodňuje tézu, že preklad musí vystihnúť predovšetkým význam a vnútorný zmysel originálu: „Lebo nanič sú nám slová a výrazy samé osebe, ak ide o vyjadrenie správneho zmyslu slova… Preto tam, kde sa gréčtina a slovenčina zhodovali, použili sme ten istý výraz za slovo; ale tam, kde výraz bol dlhší, alebo strácal pôvodný zmysel, potom sme sa vyjadrovali iným slovom, aby sme sa pridržali zmyslu.“

Stručne povedané, pri preklade Konštantín Filozof dbal na to, aby forma nezmenila obsah. Išlo tu o vedome aktualizačnú prekladateľskú metódu v zmysle jazykovo-štylistickom i obsahovom. Presvedčivo to dokazuje rozbor základných diel právneho charakteru - Nomokánon a Zakon sudnyj ľudem - Občiansky zákonník, s využitím staroslovenských právnych termínov.

V prípade termínu učilište ide o významový preklad pojmu zo starej do novej doby. Ak sa vyjadrujú o Klimentovej škole južní Slovania, napr. Chorváti používajú slovo „sveučilište“, čo v preklade znamená univerzita. Ak chceme dnes pomenovať školu, ktorú založil Konštantín Filozof z poverenia kráľa Rastislava, určite ju nemožno pre dnešného slovenského čitateľa nazvať pojmom „učilište“. Už len z toho dôvodu nie, že tento termín je dnes používaný pre školu nižšieho typu, ba hovorovo ide až o školu úplne najnižšieho typu, ktorá má za úlohu vychovávať zručných remeselníkov bez akéhokoľvek všeobecného vzdelania. Takáto forma by však úplne zmenila obsah, lebo je neadekvátna situácii v 9. storočí, keď bolo založené prvé slovenské školstvo, čím započalo aj epochálne dielo sv. Cyrila a Metoda pre všetkých Slovanov.

Ako píše historik Matúš Kučera „V ranostredovekej spoločnosti práve písomná kultúra predstavuje absolútny kultúrny vrchol. A ak k tomu pristúpi taká prevratná a revolučná udalosť, akou je zostavenie písma …treba priznať, že písomná kultúra Veľkomoravskej ríše je skutočným vrcholom našej národnej kultúry.“ A z tohto pohľadu je potrebné opisovať aj celú históriu Slovákov v 9. storočí. Aby sme dnešnému čitateľovi lepšie priblížili význam našej prvej školy, v duchu princípov prekladu Konštantína Filozofa, mali by sme ju adekvátne k jej poslaniu v danej dobe označovať za univerzitu. Vzhľadom na to, že bola zriadená v sídle kráľa Rastislava na Devíne, je priliehavé nazývať ju Devínskou univerzitou.

Stredoveké univerzity tvorili akademickú obec riadenú vlastnými zákonmi a predpismi a pre každú krajinu a každý odbor boli iné. Napriek tomu, že sa úroveň a forma vyučovania prvých stredovekých a dnešných univerzít nedá vôbec porovnávať, oboje sú nazývané univerzita. Je to adekvátne, lebo v danej dobe vždy poskytovali najvyššie možné všeobecné vzdelanie.

Definícia pojmu: univerzita z lat. universitas = všeobecnosť / (spoločenský) celok, kolégium znamená pôvodne najstarší typ vysokej školy nazývané studium generale - všeobecné štúdium. Latinský názov universitas pôvodne označoval len korporáciu učiteľov a žiakov s istými právami (universitas magistrorum et scholarium); až postupne sa aj školy ako také začali nazývať universitas. Zakladateľom bol väčšinou pápež alebo cisár. Hoci sa volali studium generale, nemali vždy všetky štyri fakulty: artistickú [slobodné umenia, neskôr filozofia], teologickú, právnickú a lekársku.

Ako univerzita je chápaná už cisárska škola v Konštantínopole, založená v 5. stor. po Kristovi, a takto sa spomína aj v Dejinách slovenskej literatúry. V monografii o byzantskom vzdelávaní sa už od jej založenia hovorí ako o univerzite v Konštantínopole: „Medzníkom bolo založenie univerzity v Konštantínopole cisárom Theodósiom II. 27.februára 425…Bolo (tu) vytvorených 31 učiteľských miest…Univerzita bola rozdelená na katedry práva, filozofie, rétoriky, gréckej gramatiky a latinskej gramatiky…Pojem gramatika nebol iba v dnešnom úzkom slova zmysle, ale mal široký význam. Okrem prednášok quadrivia (aritmetika, geometria, hudba, fyzika a astronómia) sa vyučovala tiež medicína.“ ... „V roku 863 cisár Bardas menoval rektorom univerzity Leva Matematika, ktorý sa stal „vedúcim filozofov“ a učil filozofiu a predmety quadrivia.…bol zakladateľom stredovekej európskej matematiky. Bez Leva Matematika si nevieme predstaviť vznik a rozvoj matematických vied v západnej Európe. Na jeho prednášky chodil aj Konštantín Cyril.“

Konštantín Filozof bol profesorom filozofie na cisárskej univerzite v Carihrade, ktorej činnosť bola krátko predtým (r.849) obnovená konštituovaním na princípoch, ktoré neskôr charakterizovali stredoveké univerzity (korporácia učiteľov a žiakov s istými právami) a stelesňovala vrcholnú úroveň európskeho vzdelania svojej doby.

„Výsadné postavenie „profesora filozofie“ vyplývalo z toho, že filozofia, teológia a všetky ostatné odbory tvorili jednu koncepciu vzdelania konštantínopolskej univerzity. Tento titul samozrejme neoznačoval iba profesora filozofie ako takého, ale i odborníka z iných odborov. Tak je to aj dnes v západných filozofických fakultách, ktoré vyučujú celý rad odborov, ktoré nemusia mať so samotnou filozofiou nič spoločné.“

(Pokračovanie na 10. strane)

TEODOR KRIŽKA

K r í ž

V Kyjeve 17. augusta 2012 polonahé dievčatá spílili motorovou pílou gréckokatolícky kríž, ktorý bol vztýčený na pamiatku obetí boľševických represálií

Už ani neviem, či smiem dýchať vzduch,
nasýtený až do prasknutia krásou,
keď znova kdesi píli kríž pán múch
už do pol pása obnažených časov.

Reťaze kvília, zrezávajú kmeň
zmŕtvychvstalého Adamovho stromu.
Tak toto je tá spekelnená žeň,
keď zúfal by si, ale niet už komu
do dlaní vložiť zaslzenú tvár.
Tak pod úder len vložíš druhé líce
a položíš tú bolesť na oltár -
zem si to píše medzi vrstevnice.

A zapisuje si to tamten strom
hlboko, kamsi medzi letokruhy,
odkiaľ to číta vietor, napokon
naučia sa to naspamäť aj vlhy.

Železná reťaz polí moju hruď.
Rýchlo sa ľudia menia na zvieratá.
Ach, Pane, Pane, milosrdný buď,
nech sa im ten kríž k hriechom nezaráta.

KATARÍNA DŽUNKOVÁ

Ako predtým

K udalosti spílenia Kríža aktivistkami hnutia Femen v Kyjeve 2012

A nikdy viac už nebude táto zem ako predtým,
kým na nej stojí neoľutovaný hriech,
hoci sa smejeme, a hoci zastonáme,
a hoci pováľali dni ako veže kostolné,
a hoci z očí studní vytekajú slzy
akoby plakali pod zemou ikony -
nebude zem, čím bola predtým.
Hoci v nej celí v zlate stojíme.
Nebude zem, čím bola predtým,
kým sa nad krajinou, nad ľuďmi,
nezdvihnú biele, nežné ruky kňaza
a nepovedia - odpúšťa sa vám;
a darmo pôjdu noci cestou azúrovou
a rozkrúti sa príkro vĺčik mládeže,
nebude zem, čím bola predtým,
kým na nej s touto vinou stojíme.

Spílili kríž, to premoženie diabla -
nikdy predtým tak neplakala zem,
až zmĺkol chorál lúčnych tráv.
A ako nevzkriesená dcéra Jairova
zostala svietiť nad obzorom bolesť...
Spílili kríž akoby rukou albigénskou,
a zem už nikdy čistá nebude.
Ako ťa poškvrnili, Božia zem,
zem lásky, ktorú neunesie moje pero,
a ako urazili nebesá
svištiace dažďom letných hviezd,
zem v mojom oku miznúca -
Bože, odpusť nám na tejto zemi,
skutočný sudca, Bože,
hoci sa strmým svahom valia tieto dni,
veď sa to stalo,
i keď sa smejem,
a mladé žitko syčí ako hady,
hoci ďaleko bude tento deň
a zem zas bude na jar voňať
ako predtým.

V znamení Venite, adoremus!

Exercično-meditačné cykly poézie Pavla Straussa

V týchto dňoch vyšli vo Vydavateľstve Michala Vaška v Prešove posledné dva zväzky z desaťzväzkovej edície Zobraných literárnych a mysliteľských diel Pavla Straussa - Nemecké básne a Preklady, korešpondencia, bibliografia. Deviaty zväzok sa vyznačuje tým, že predkladá čitateľovi kompletnú nemeckú poetickú tvorbu tohto vynikajúceho slovenského autora európskeho formátu, a to hneď paralelne v nemeckom origináli aj v slovenskom preklade Jána Buzássyho a Teofila Klasa. Kým celé Straussovo súborné dielo vyšlo pod záslužnou editorskou taktovkou prof. Júliusa Pašteku, tento zväzok výnimočne editoval Teofil Klas; vyplynulo to z potreby osobitnej práce s nemeckou poetickou rukopisnou pozostalosťou.

Nemecké literárne obdobie v tvorbe Pavla Straussa sa začína v jeho mladosti básnickými juveníliami (písať začal ako gymnazista v Liptovskom Svätom Mikuláši) a končí sa poslednými jeho nemeckými denníkovými zápismi básní z roku 1946. Záver tejto prvej etapy autorovej tvorby nesie sa v znamení dovŕšenej Straussovej konverzie na katolicizmus. Z rokov 1944 a 1945 nachádzame v Straussovej pozostalosti tri pozoruhodné cykly exercičných a meditatívnych básní: o Zrkadlo mlčania, o Venite, adoremus! a o Deus semper maior, na ktoré by sme radi upriamili pozornosť širšej verejnosti. Uvádzame ich tu z ich slovenského (prekladového) znenia v celom rozsahu.

Pred prvým z týchto cyklov básní je v autorovom denníku Stundenbuch z rokov 1944 až 1946 (v názve denníka je narážka na Rilkeho) vpísaná takáto poznámka:

„Prinesené domov z Božej milosti z ružomberského Exercičného domu Božského Srdca Ježišovho. 2. - 6. júla 1944.

„O beata solitudo, o sola beatitudo.“„

Autor podľa toho prežil päť dní duchovných cvičení u ružomberských jezuitov. Je zjavné, že od prijatia sviatosti krstu spred dvoch rokov (1942) žil a túžil žiť intenzívnym duchovným životom kresťana.

Prvú báseň cyklu Modlitba na začiatku napísal, pravda, už dávnejšie, 17. mája 1942, ešte pre svojím krstom (28. augusta 1942). Až dodatočne ju zaradil na úvod cyklu. Túto báseň preložil Ján Buzássy, ostatné (tu aj v ďalších cykloch) sú v preklade Teofila Klasa. Básne 5., 6. a 7. tohto cyklu pripomínajú svojím koncíznym vonkajším výrazom básne zo zbierky Worte aus der Nacht / Slová z noci napísanej v rokoch 1939 - 1940, v iných už autor nachádza iné (inovované, vyľahčenejšie) spôsoby vyjadrenia myšlienky.

Básne cyklu Venite, adoremus! boli bezprostredne následne napísané v krátkom čase v dňoch 17. júla až 26. augusta 1944. Nie sú až natoľko výrazovo zhustené ako tie predchádzajúce, ale rozvádzajú vnútorné poznanie z exercícií. Niektoré, ako napríklad báseň 4. zo subcyklu Vyhostený zo života, sú dokonca akoby návratom do minulosti, pripomínajú vo svojom myšlienkovom pozadí v spätnom oblúku poetické epizódy zo začiatkov Straussovej literárnej tvorby (ako báseň Alles aussteigen v zbierke Die Kanone auf dem Ei). Ale už je tu nové poznanie skutočnosti: Belasý zázrak, belasý prameň / krstu a čírosti i zberu.

Veršované meditácie Deus semper maior (ako veršované meditácie ich označuje sám Pavol Strauss) boli napísané v dňoch 8. až 10. septembra 1945 počas exercícií „v trnavskom kláštore“. Zrejme to bolo v kláštore sestier mariánok, kde bol vtedy Strauss ubytovaný, a exercície zrejme viedol jezuitský páter Przywara (ako naznačuje Straussov následný záznam v denníku). Básne sú opätovne koncentrovanejšie, povedal by som exercične koncíznejšie, veď z deviatich až päť má podobu dvojice štvorverší, ktoré sú charakteristickou básnickou formou poslednej etapy Straussovho nemeckého tvorivého obdobia, takrečeno jej básnickou pečaťou. Je tu zjavné úsilie o presné a stručné vyjadrenie myšlienky. Načim pre úplnosť dodať, že autor sám tento cyklus nechal bez názvu. Ten názov, pod ktorým sa cyklus teraz uvádza, je prevzatý z jednej relevantnej básne cyklu, s prihliadnutím na text denníkovej poznámky dopísanej za ním.

Samy básne všetkých týchto troch cyklov zaujmú vnútornou hĺbkou a pravosťou prežívania mystickej skutočnosti, no zároveň z literárneho hľadiska jadrnosťou a poetickosťou svojho výrazu. Oplatí sa pri nich spolumeditovať s Pavlom Straussom. Nech nám ich čítanie a reflektovanie padne na úžitok.

Začítajme sa.

ZRKADLO MLČANIA

Motto:
Ak chceš byť dobrý, mysli na smrť.
Ak sa chceš stať lepším, mysli na Krista.

Modlitba na začiatku

Pane, hľadíš do môjho srdca, sprav ho čistejším.
Pane, vidíš moje cesty, sprav ich rovnejšími.
Pane, tušíš moje ciele, sprav ich jasnejšími.
Pane, tvoríš moje chcenie, sprav ho vľúdnejším.
Pane, poznáš moju dušu, prijmi ju.

1.
Môj Bože, celý sa ti oddávam,
kamenček do základu priam.

Môj Bože, v tvojom bytí tvrdzu mám,
sťaby som s tebou bol tu sám.

Môj Bože, na tvojej strune hrám,
slovo a duch sú tvoj len plam.

2.
Si največnejšie Slovo,
a pripúšťaš reč človeka.
Si najvlastnejšia krása,
a dávaš hviezdam žiariť.
Si samoprvá sila,
a jestvujú aj blesky.
Vrcholom tvojej veľkosti
je najmohutnejšia skromnosť.

3.
Svieži sťa slnko je nepriateľ.
Nový sťa ráno v stenách ciel.
Milý sťa dieťa, vznosný sťa vták.
No už sa vkráda do teba, do tvojich vdiak.
Má ostrohu mäkkú a z dýchna dlaň,
lež neujdeš jeho žihadlám.
A keď ťa stiahne, do svojho úpolia,
cítiš sa odrazu ako mŕtvola.
Bezbranného ťa tristne zabíja
nepriateľ najväčší, ach - brat Ja.

4.
Jedno v páre je len jedným.
Aby sa taj množil v dianí:
telo zdaním je tu biednym,
smrť ostrými nožnicami,

ktoré od ducha ho delia,
samy seba lámuc vraz.
Istý je však význak cieľa:
tma, alebo Boží jas.

5.
Všetko prejde.
Aj trápenie.
Len Boh v tom slede
práve nie.

Všetko starne
tu napospol.
Boh stále zjavne
je, ako bol.

Všetko je hravé.
Pokoj i plam.
Keď Boh je v práve.
Nielen ty sám.

Všetko jasnie,
keď dobre múraš.
Si súd svoj vlastne
a Boh ti guráž.

6.
Bože, ty si, no my sa zdáme.
Človek je noc, a veru temná.
Neraz aj hviezdy plačú v traume,
nuž čím je moja túžba pre mňa?

Bože, ty si, my tápeme
okolo hviezd sťa v hustom lese.
Daj silu zmôcť to trápenie.
A spoznať v tebe, čo nás nesie.

7.
Všetka zbroj zas pohotová.
V rukách kormidlo.
Čakajú nás vlny znova,
s chladným osídlom.

Bože, ty si naším kýlom,
*galiónom našej provy.**
Loďou, cieľom v mori živom,
tmelom, čo nás dohotoví.

8.
Boh a číre srdce si do smrti vystačia,
veď to, čo nie prosto rastie, zrastie.
Postačí ešte slovo:
ty.

9.
Každé slovo ako mreža
prekrylo mi obraz tvoj.
Žalosti sa vo mne vežia.
V mĺkvej chvále zmáham boj.

Modlitba na konci

Všedný deň padá na mňa.
Nechže ma nezarúti, Pane.
Huk prúdi do mňa.
Nech počujem len teba, Pane.
Farby sú navôkol mňa.
Nech teba cez ne vidím, Pane.
Aj boj doráža do mňa.
Nech srdce svedčí o mne, Pane.

VENITE, ADOREMUS!

Vyhostený do života

1.
Celý svet môže mi byť cintorom.
Nepoznám v smrti och a ach -
a prepadávam z času priskoro
sťa sitom pod stôl múčny prach.

Svet sťa stôl plný vyberaných jedál
sa mnohým stále znov prestiera.
V hrobe len vari mravcom trávna bieda.
V šťastí malosti je bod celá sféra.

2.
Všetko sú vo mne kolená.
Čím väčšmi zúri nepokoj,
tým viac mám ticha. Odmena
je v Bohu, ten je môj.

Za mrakmi písmo temravé
ma vyzýva. Lež odmena
je v srdci, čo tu meravie.
Všetko sú vo mne kolená.

3.
Chuť čerešní, čerň vlasov Lapončekov
a olovenosť mrakov - to je hra
i šaľba času. Po celé roky oceľ a krv.
Tu sedím, hľa, a čakám. Načo ten obraz čierniť?

Seimograf súžob najprudšie krivky vykresľuje.
Najväčšiu bolesť haní, čo rastie mimo nej.
Bralá a strminy utrpenia zrážajú do kotlov dolín,
kde sa paroží vysoká zver kajúcna
z včera i zajtra.

Púšťové piesky lún tu definovať nenačim.
A pralesom zloby sa zúrivo ženie šialený svet.
Tu sedím, hľa, a čakám. Všetci sme vyhnancami.
Mesiac premáva presne, vzdor sahare a zlu.

4.
Sme tu len márni hostia.
Noc zakaždým dni láme.
Čakáme, že nás poctia.
A tu sa usádzame.

A kde sme u-sadení
a ako u-písaní,
zakaždým vo vlastnení
túžime po strvaní.

Sme blízki-ďalekí,
krúžime sem i ta.
Sme dnes i naveky,
žijeme z merita.

Bez groša ideme,
náš krok je túlavý.
V skupinkách, v dileme,
tichí aj trúfalí.

S kapsou, no často bez nej,
bez cestovného lístka.
Sme na posmech tu bežne,
ktože už úctu získa?

Ideme dňom i nocou,
rázni aj váhaví.
Púť má i nemá vodcov
a raz sa zastaví.

Aj pokladnica biedi.
A deň hrá neboráka.
Z prvej až tretej triedy
nás už len výstup čaká.

5.
Nadchodí noc a mesiac farbí tvár.
Deň vyzlieka sa ako vlhká košeľa.
Človek sa v sebe tuho zabýval,
no blúdi ako v nepoznanom kraji naveľa.
Roky sa hrá na stálosť dokola,
dobré i zlé, a pritom nevie, čím je, skade.
Budúcnosť je mu zavše z cukru homoľa,
nevybalená ešte, sťaby v sklade.

Desať či dvadsať snímok za pamäť si volí,
sám naozaj už kdesi inde prebýva.
A tí, čo prídu, sú ako tí, čo sú a boli.
Každému nadíde noc. V tvári farbivá.

6.
Sám. Ako za vysokým plotom
rozpačitej zábrany.
Sám ako pandrlák niťou času poťahovaný.
Sám ako v kasárenských múroch,
čo neprepustia svoju korisť.
Sám ako prvorodička,
keď bolesť nie a nie už odísť.
Sám ako ten víchor na mori,
čo plachtici smer mení.
Sám ako ten posledný vratký kolok,
len tak-tak nezhodený.
Sám ako ten žltý list
z nôt nehratých ani omylom.
Sám ako veža kostola
v lese továrenských komínov.
Sám ako len obraz slnka v lete
na tichej hladine.
Sám ako dieťa vhĺbené do hry, anjelsky nevinné.

Sám ako mdlý zrak chorého zvera, čo čaká dobrotu.
Sám v žití, láske, chválach. Sám, len sám, len sám, bo tu.

7.
Leto je ťažké a noci sú prázdnota,
prázdnota hodín, čo samy im dali jalový punc.
Puch hrdzavej pušky chabne ako-tak
v nežnom zátiší samých podjesenných sĺnc.

Cítiš sa cudzí, sťaby si práve bol prišiel.
Tu v speve svrčka vyrastá zo starca dieťa.
A tušíš jasne, no vše sťaby z hmlistej ríše,
že sa tu každý, v žití, len ako vyhnanec zmieta.

Aj zima je ťažká a pekná sťa taj a nepoddajná
a pleká zmysel rastu v posvätnom vyčkávaní,
kým človek a kvet, v súzvuku zdávna,
nestuhnú v snehy samy.

Most

Nie až tu a nie až tamto.
Sťaby úchyt železný.
Súzvuk dvoch strún z jedných pántov,
v sláčikovej preväzni.

A prúd stále dole hrčí.
Tam sa všetko stále mení
v bledavom i pestrom krči
túžobnej a tvárnej zmeny.

Piliere sú vážne veže
prostred spojných strán.
A príval v koncoch? Ajže, nieže,
tam je Boh sám - oceán.

Belasý zázrak august

Nebo je plný belasý žoch
a svet zelené plátno.
Pečatí slnko hlavy sôch
i živých známkou platnou.

Belaso, modro bez prestania.
Tam všetci majú tábor.
Tí, čo preč pošli, skrehnú v bránach.
Padá sa nadol, no i nahor.

Nech srdce tlčie - navonok i v duši.
Nebo je teraz kameň belavý
a z neho belasý prameň búši
až v tvoje prievravy.

Belasý zázrak, belasý prameň
krstu a čírosti i zberu.
Ten, kto tu hovorí amen,
Boh, ten vie všetkému mieru.

Akoby svitom bájkového sna
je polovica roka.
Nech pokorou je cesta belostná,
bázňou púť prehlboká.

DEUS SEMPER MAIOR

Vzývanie

Príď, Duchu Svätý, sme si takmer cudzí.
Skľuč vládne, keď ťa srdce necíti.
Ty vypriamuješ toho, čo ťa volá v núdzi
a čo má cit svoj nezbitý.

Príď, Duchu Svätý, som iba prázdny list,
veď víchor s dažďom zmyli zo mňa všetko napí-
sané.
Nedá sa čítať, čo malo do snov ísť
a nemá už zmysel v novom ročnom pláne.

Príď, Duchu Svätý, deň je číročíry,
akoby Boží samoprvý bol.
Bez teba darmo napravujem šíry,
bez teba som len ako v prázdne kôl.

Chvála ticha

Tučný svet hlce z hrncov zo železa,
akoby hlad len samý sa doň zliezal,
brečku z huku a kvakotu a slín.
Neznáša ticho. Je mu ono sťa zarážaný klin.

Pritom však všetko rastie a vzniká v tichu
na pôdach, čo tu pracujú bez ostychu.
A bezdyšne klokocú noci plné hviezd,
tíšiac zlo ohučané napotrest.

Všetko sa počalo, ach, v mĺkvom nadpozemí.
Život je z nití jeho ticha upradený.
Hrmot však mláti na nebeskú bránu.
V Bohu v nás máme naň odpoveď zachovanú.

Možnože zvuk čo zvuk skutočnú hudbu zrádza.
Veď hudba v nás je najtichšia Božia práca.

Verš

Boh poklon sna.
Svet nemá väčší hlad.
Boh méta pokonná.
Veľmi ho maj rád.

Boh je čírosť a jas.
A zhovenie má za zbraň.
Srdce ti schváti zas
vo výzve snových nadrán.

Podjesenný verš

Dozreté augustové poránia
už zacúvali.
Smrť zrelé plody poráňa.
Pozná úkryt aj malý.

V prichádzajúcom ľahkom chladne
papre sa v kvetnej hriadke.
A človek vlhne a raz-dva chradne,
dni sú mu krátke.

Na nebi jeseň farby kopí,
tak pleseň chleba skôr.
Zlatá smrť viaže snopy
z večerných Božích zôr.

Rada

Boh je to najvyššie.
Boh je to najsamprvšie.
Správne je navyše
Bohu to tvrdšie.

Všetko ďalšie je hneď
až rozprávkový van.
Ten, kto sa napäl v Božiu sieť,
dospel k olivám.

Pod krížom

Ó, kamenná hlbina útrap,
ty nepostíhaný prameň.
Z čoho nám načim tu ubrať,
ak prichodí povedať amen!

On vzal všetko strašlivé v smrti
na kríž a zvisol s ním.
Keď život v nás náhle sa rúti,
on bratom je bytostným.

Deus semper maior

Nenadložený dymovod sťa starý pancier
rytiersky stojí v kúte cely.
Tu túžba, pravá, upriamuje na smer
vrátiť sa k Bohu, jak vôľa velí.

A husté sito tichovravných dní
prepúšťa už len jedno:
najmenším práškom pre Tvorcu byť, aridným.
No to je v bytí žiadzou večne smädnou.

Exercície

Zavŕtavam sa do Boha
ako krt do húžvavej zeme.
Divošská krv je úbohá
a Boh je ťažké bremä.

A v bielom hrobe hĺbavy
niet svetla ani hlesu.
Cez bránu viery z úľavy
sa k Bohu túžby nesú.

Nečasové vďakyvzdanie

Vďaka, že som nikdy slovom netrávil.
Vďaka, že som menej dopusteniam žil.
Vďaka, že som menej bôľne bodával.
Vďaka, že nízky pud mi zriedka zmysly ovládal.
Vďaka, že netúžim po gestách zámen.
Vďaka, že o tebe viem, božský prameň.
Vďaka, že sa v tvorstve vynájdem.
Vďaka, že stále vo všetkom ťa zriem.
Vďaka, že neviem živiť v sebe zášť.
Vďaka, že občas prospievam sťa dážď.
Vďaka, že poznám v tebe dobrotu najvyššiu.
Vďaka, že ďakujem ti, Ježišu.
Vďaka, že viem to: život je iba ďakovanie.
Vďaka, že toto poznanie vo mne planie.

Vo všeobecnosti nemecké básne Pavla Straussa svedčia o jeho cieľavedomej púti životom k poznaniu a k duchovnému ideálu, ktorému mal zasvätiť svoje dni. K poznaniu, ktoré nachádza svoje prvé tušenie už v jeho juvenilných básňach. Pražské obdobie Straussovej poetickej tvorby, po jeho vystúpení ako básnika na verejnosť (zbierky Die Kanone auf dem Ei, 1936, a Schwarze Verse, 1937), nesie sa v znamení príklonu k revolučným myšlienkam marxizmu. Svet je skazený, prehnitý, zlý, zlomyseľný, krutý, nespravodlivý, žiada sa ho naprávať, no básnikove tóny sú poznačené životnou depresiou a skepsou a formálnopoeticky sa ocitajú v surrealistickej krútňave. Na výstupnom konci nemeckého literárneho obdobia nás uchvacujú básnikove exercičné a meditačné verše, motivované kresťanským svetonáhľadom a hlboko žitou vierou v Boha.

Celok nemeckej poézie Pavla Straussa je epopejou ustavičného vnútorného boja, zápasu o vnútorný prerod. Akoby v tejto (nemeckej) etape autorovej literárnej tvorby sa malo vyčíriť to podstatné, najpodstatnejšie v jeho živote. Prelomová v tomto ohľade bola zbierka Worte aus der Nacht. Dokladajú to autorove slová v denníkovom zázname zo začiatku roka 1942: „Dieses Buch ist dem verzweifelten Menschen gewidmet, der am Scheideweg steht zwischen dem Tod und Gott.“ („Táto kniha je venovaná zúfalému človeku, ktorý stojí na rázcestí medzi smrťou a Bohom.“) Kompletné vydanie Straussových nemeckých básní má ako z hľadiska slovenskej literárnej histórie, tak aj (a to predvšetkým) z hľadiska poznania Straussovho duchovného a literárneho vývinu nedoceniteľný význam, pretože je dokladom extrémneho vzopätia ľudského ducha v situáciách a prostrediach vonkoncom nežičiacich rozpätiu krídel. Navyše lepšie ozrejmuje zmysel celého Straussovho literárneho úsilia.

PRIPRAVIL TEOFIL KLAS

Na ceste odnikiaľ nikam

Pri pohľade späť sa 22. november 1972 nijako neodlišuje od predchádzajúcich či nasledujúcich dní, týždňov, mesiacov i rokov - prinajmenšom pri listovaní v novinách, v troch najrozšírenejších denníkoch Pravda, Smena, Práca. S dedičstvom kontrarevolúcie sme sa vyrovnali, normalizácia prebiehala na plné obrátky, socializmus sa budoval priam sám od seba. Trápiť nás mohli, zdá sa, akurát imperialisti, ktorí nedovolili, aby bolo celé ľudstvo šťastné tak ako občan ČSSR.

Bol tu však ešte jeden nepriateľ, ktorému bolo treba venovať aspoň rovnakú pozornosť a práve ním sa, sotva zhodou okolností, zaoberali toho dňa noviny. Na tému i jej protagonistu s fotografiou upozorňovali palcové titulky na prvej strane: Tačovského zbohom emigrácii (Pravda), Ciele a metódy politickej emigrácie - tlačová konferencia s navrátilcom z NSR (Práca), v Smene poeticky: Túžba po domove víťazí... (dokonca s citátom z J. Kollára v záhlaví). Zahorúca, isto i na vyšší príkaz, denníky súčasne priniesli rozsiahlu správu o tlačovke, ktorá sa konala predošlého dňa, a priestorom nešetrili. Čo sa nezmestilo na prvú stranu, pokračovalo vnútri novín (tie mali v tých časoch neuveriteľných osem strán), ba čitateľ Smeny sa konca epopeje dočkal až na druhý deň.

Najprv bolo treba predstaviť hlavného aktéra, verejnosti až dovtedy skrz-naskrz neznámeho menom Miloslav Tačovský. Narodil sa 3. 9. 1923 v Trnave, podľa vlastného tvrdenia pochádzal „z katolíckej úradníckej rodiny“ (matka vraj z neho dokonca chcela mať kňaza). Výchova v národnom a náboženskom duchu zrejme zabránila, aby sa stotožnil s víťazstvom pracujúceho ľudu, miesto toho sa zapojil do protikomunistického odboja. Roku 1949 ho zatkli, nasledujúcich jedenásť rokov (odsúdili ho na osemnásť, o dôvodoch noviny cudne mlčia) strávil vo väzení.

Dostal sa odtiaľ až roku 1960, tak ako mnohí iní - medzi nimi aj môj otec. Vďaka tomu k nám v prvých mesiacoch, azda i rokoch prišlo na návštevu zopár jeho kamarátov „stamodtiaľ“, totiž z Příbramu. Aspoň dvakrát prišiel z Prahy i pán Tačovský, raz i s partnerkou. Na Slovensko sa už nevrátil, manželstvo sa mu, tak ako mnohým, v čase uväznenia rozpadlo, prácu si našiel ako kurič (podľa Smeny ho „zaradili ako manuálne pracujúceho do pracovného procesu“). Po čase nedal už o sebe vedieť, na tom však nebolo nič zvláštne. Zväzky, ktoré sa vytvorili za takých okolností, totiž nie priam normálnych, „vonku“ dlho nevydržali, aj druhí sa časom prestali ozývať, vianočné pohľadnice prestali chodiť.

Čo sa s naším niekdajším hosťom stalo, dozvedeli sme sa nečakane o desať rokov neskôr, na jeseň 1972, z médií, keď v rádiu vysielali priamy prenos z tlačovky s M. Tačovským, na druhý deň sa v novinách objavili obšírne články.

Ani roky za mrežami, písalo sa v nich, mu bohužiaľ nestačili na to, aby sa zbavil „silných nacionalistických tendencií“ vo svojom myslení. Príležitosť na „odchod do zahraničia“ sa mu naskytla šesť rokov po prepustení. Práve tak dlho aj pobudol na Západe - dosť na to, aby urobil takmer závratnú kariéru v exilových kruhoch. Od prvej chvíle nezaháľal, podarilo sa mu votrieť, kam sa dalo. Vykonával funkciu predsedu Ústredia Slovákov v Nemecku, bol predsedom Slovenského európskeho hnutia (SEH), funkcionárom Svetového kongresu Slovákov, členom prípravného výboru Poradného zboru Čechov a Slovákov v západnej Európe. Dôveru si získal, lebo exil podľa jeho vlastného vysvetlenia súrne potreboval „mladú krv“. Zábrany nepoznal, priatelil sa tak so „separatistami“, ktorí túžili po samostatnom slovenskom štáte, ako s „čechoslovakistami“, ktorých snom bol pravý opak, totiž obnovenie ČSR na demokratických základoch. Vďaka tomu mohol teraz okrem iného priblížiť „zločinecké zámery vedúcich predstaviteľov slovenskej separatistickej emigrácie v zahraničí“, zmienil sa však aj o „diverznej činnosti nepriateľských vysielačiek“ (Práca).

Budúci agent M. Tačovský (vpravo) na návšteve v Prešove, s otcom a sestrou autora, r. 1960/61

Keby sme mali veriť zglajchšaltovanej tlači, naša socialistická vlasť sa emigrantov nemala čo strachovať. Generalita bez vojska, nazval ich poeticky R. Nittmann v Pravde, ale aj inak: „nemravníci, podvodníci, intrigáni, štváči, darebáci, darmožráči, prosto bagáž, chamraď, háveď a svoloč“. Dodajme, že takto ich tituluje nielen tento majster pera, ale údajne i oni sami medzi sebou. Väčšina spolkov funguje na papieri, nejeden nemá okrem svojho zakladateľa viac členov, zato štedrá dotácia sa ujde každému. I Tačovskému, ktorého Slovenské európske hnutie sa pokúšalo o akúsi kombináciu európanstva s nacionalizmom.

Koho režim v tom čase považoval v zahraničí za svojho najúhlavnejšieho nepriateľa? Tie isté mená sa opakujú vo všetkých troch článkoch: „vojnový zločinec dr. F. Ďurčanský“ (v tom čase ešte nažive), Krištof Greiner, pôvodom bratislavský Nemec, v súčasnosti „Slovák z povolania“, milionár Š. B. Roman, E. Löbl (ten optimálne spájal podozrivý židovský pôvod s komunistickou minulosťou), L. Jankovič, „bývalý náčelník spravodajského oddelenia Hlinkovej mládeže“, „farár dr. Bucko“, čerstvý prišelec Emil Vidra, ktorý r. 1968 doma založil Slovenskú spoločnosť na ochranu ľudských práv, Ján Móric alias Bukovina, „bývalý gardista a hlavný pisateľ najpodlejších útokov“.

A ich chlebodarcovia? Západonemecká vláda, CIA, Svetový židovský kongres, najnovšie dokonca i Čína, ktorú treba poštvať proti Sovietskemu zväzu. Niekdajší fašisti necúvnu pred účelovým spojenectvom tak so židovskými organizáciami ako ani s niekdajšími komunistami. Od vývinu doma roku 1968 si sľubovali veľa, chvalabohu, plány im zmaril včasný zásah bratských vojsk.

Zatiaľ čo odborárska Práca sa obmedzila na pomerne krátky, anonymný text a priestor dala radšej Tačovského Vyhláseniu, Geňa Peňkovského v Smene postihla zrejme verbálna dyzentéria. Hviezdu programu, teda tlačovky, opísal priam ako v románe, detailmi nešetril: „...ruky sa mu trocha triasli, občas si hladil neveľkú plešinu, postupne sa však upokojil, hovoril dôrazne, s príslušným zafarbením hlasu v jednotlivých vetách“. Zaznamenal ešte aj šum, ktorý niektoré, zrejme šokujúce informácie v sále vyvolali, napríklad že akurát Číňania pomohli Ďurčanského dcére z finančných problémov. Podobnú hodnotu má vlastne celé Tačovského vystúpenie: účelové polopravdy či rovno lži, okrem toho kade-kde pochytané klebety. Ani z trojdielneho zlepenca, do ktorého Geňovský pojal (bez citovania) i pasáže z Tačovského Vyhlásenia, sa čitateľ nedozvedel viac ako od „konkurencie“, zatajili mu to najpodstatnejšie.

Na rozdiel od P. Minaříka o niekoľko rokov neskôr rozviedka totiž prezentovala Tačovského ako obyčajného, kajúcneho utečenca, ktorý sa sklamaný rozhodol vrátiť, nie ako svojho agenta, ktorého spis č. 44070 - krycie meno SATRA - založili už 15.1.1965, kategória spolupráce A, príslušný odbor 62. Takto sa režim strojil uštedriť zradnej emigrácii úder, z ktorého sa už nespamätá. Podľa Pravdy malo Tačovského vystúpenie vyvolať „explóziu s reťazovými následkami v celom protičeskoslovenskom a antikomunistickom tábore“.

Bohužiaľ, propaganda klamala iba čiastočne. Imrich Kružliak, jeden z popredných predstaviteľov exilu, pripúšťa, že činnosť M. Tačovského i ďalšieho nasadeného špicľa M. Slameňa „v mníchovskej exilovej komunite bola až prekvapujúco aktívna“. Zároveň ich význam bagatelizuje: „Ako v exile, ani doma veľa vody nenamútili, lebo doma im neuveril nikto a v exile postupne málokto. Iste však doniesli na Slovensko mnoho kociek do mozaiky, z ktorých si komunistická propaganda po roku 1969 vyberala pre svoje argumenty. Nakoniec padli všetky do vody a ich služobníci sa prepadli do zabudnutia“. Zato M. Kvetko, predfebruárový činovník Demokratov, v liste z 18. 1. 1973, ktorý mu adresoval, pripustil: „Tačovský sa príliš ďaleko dostal v exilových organizáciách, a to trochu komplikuje odboj.“

Doma ho najprv ubytovali v Ládví, dedinke na juh od Prahy, v jednoposchodovej vile so štyrmi izbami a dvoma kuchyňami v Lomenej ulici. Postavili ju pred vojnou, patrila predsedovi protektorátnej vlády Jaroslavovi Krejčímu, komunistický štát ju skonfiškoval a prisvojil si ju. Od r. 1959 tu nelegálna rozviedka, založená podľa sovietskeho vzoru, pripravovala agentov, ktorí sa po viacmesačnom výcviku mali pod falošnou identitou vysadiť do zahraničia a v prípade vojny sa aktivovať. býval tu od 5. 9. do 30. 11. 1972.

Tačovského triumfálny návrat a vystúpenie na tlačovke, ktorej zmyslom bolo škandalizovanie slovenských emigrantov, pripravovala rozviedka ako tzv. aktívne opatrenie ORFEUS.

Mimochodom, o štyri roky neskôr sa práve tu pripravovala akcia Manuel, ktorej cieľom bolo z Kuby diskreditovať proamerické štáty Latinskej Ameriky. MNV v Kamenici nemal teda nijaké šance, že sa mu podarí zriadiť vo vile zdravotné stredisko. Naopak, na prelome februára a marca 1966 sa sem na pár mesiacov nasťahoval Ernesto Che Guevara, legendami opradený revolucionár, v skutočnosti viacnásobný vrah. Po ukončení akcie sa o ďalšie využívanie objektu staral ekonomický odbor rozviedky.

Vykonávali sa tu psychotesty s novými príslušníkmi 1. správy, školili agentov pred dlhodobými cestami do zahraničia, „vyťažovali“ ich pri krátkodobých návštevách doma, pripravovali na propagandistické akcie a po dlhodobej misii zas na návrat do civilného života.

„V Československu sú na tom ľudia oveľa lepšie“, dospel Tačovský za pobytu v západnom Nemecku k nie bežnému poznatku, dokonca napriek „krásnemu platu“. V jeho prípade to nepochybne platilo. S novým menom Andraský a s novou identitou ho zamestnali na stavebnej správe Federálneho MV, kam odkladali špiónov stiahnutých z obehu. Jeho spis uložili pod číslom AS-N A 1009 do archívu 11. 11. 1985.

Jeho cesta odnikiaľ nikam sa nakoniec skončila na rodnom Slovensku, zomrel r. 2006 v Martine. Toto sa však už verejnosť nedozvedela - a zrejme by ju to ani nebolo zaujímalo.

ĽUDOVÍT PETRAŠKO

Autonómia: víťazstvo alebo prehra?

Róbert A r p á š.Autonómia: víťazstvo alebo prehra?
Vyvrcholenie politického zápasu HSĽS o autonómiu Slovenska.
Bratislava. Veda. 2011, 199s.
ISBN 978-80-224-1190-5.

Aktuálnmosť publikácie možno zdôvodniť tým, že využíva aj nové pramene a dokumenty archívneho charakteru, ktoré neboli doteraz zhodnotené ako aj novú historiografiu. Na základe týchto prameňov ako aj použitej literatúry a taktiež vhodne volenou štruktúrou sa autorovi podarilo spracovať predmetnú tému na slušnej odborno-teoretickej úrovni. Publikáciu možno chápať čiastočne ako originálne dielo a čiastočne ako deskripciu už poznaného, ktoré bude v určitom slova zmysle príspevkom do rozvoja vedného odboru česko-slovenskej a najmä slovenskej histórie. Autor pri spracovaní predmetnej matérie vyslovuje i vlastné názory.

Publikácia sa skladá z Predhovoru, Úvodu a desiatich kapitol: 1. Prezidentská voľba v roku 1935, 2. Piešťanský zjazd, 3. Zápas o hospodárske pozdvihnutie Slovenska a jeho politické ovládnutie, 4. Opäť prípad Tuka, 5. Odklad obecných volieb, 6. Na Slovensku po slovensky! 7. V novom roku do útoku! 8. Pittsburská dohoda ako ľudácky tromf v odložených obecných voľbách, 9. Hlinka odchádza, 10. Žilina a Záveru. Taktiež obsahuje Summary, Pramene, Literatúra, a Menný register, ako i Obrazovú prílohu. Ďalej sa žiada poukázať na to, že publikácia za každou kapitolou obsahuje bohatý poznámkový aparát. (Celkom 447 poznámok).

Autor sa orientuje predovšetkým na presadenie slovenskej autonómie, ktorá bola základnou požiadavkou HSĽS. Pritom upozorňuje, že v decembri 1935 podporovali voľbu prezidenta Beneša a s ňou spájali nádeje, že sa im podarí dosiahnuť svojho autonomistický program. Beneš ich nádeje však nesplnil. Nakoniec sa autonómia pre Slovensko presadila v roku 1938 pod vplyvom Mníchovského diktátu, ako aj za zložitej medzinárodnej situácie, ktorá taktiež na túto udalosť vplývala. Pritom môžeme poukázať na skutočnosť ako na ňu upozorňuje i autor v publikácii v 10. kapitole: Žilina, že 6. októbra 1938 bolo zasadnutie Výkonného výboru HSĽS, ktoré otvoril predseda Tiso. Tento po prednesení svojho prejavu prečítal pripravený „Manifest slovenského národa“, v ktorom okrem iného sa dovolávala ľudová strana uplatnenia „samourčovacieho práva pre slovenský národ“. V tejto súvislosti autor upozorňuje, že 6. októbra 1938 telegramom do žilinského hotela Remi (kde zasadali) predseda vlády ČSR generál Syrový poslanca Tisu vymenoval za ministra pre správu Slovenska. Zároveň ho požiadal o navrhnutie ďalších slovenských ministrov. Ľudová strana tak ešte bez zákonného podkladu dosiahla svoj politický cieľ. Ústavne sa autonómia stala až 22. novembra 1938, kedy Národné zhromaždenie schválilo ústavný zákon o autonómii Slovenskej krajiny.

Autor v závere resumuje dosiahnuté výsledky. Pritom upozorňuje, že cesta k dosiahnutiu cieľa ľudovej strany bola zložitá a že Žilinské udalosti nemožno hodnotiť jednostranne a že v prípade slovenskej autonómie história nie je čierno-biela.

Autor využil veľké množstvo archívnych a iných prameňov a literatúry, a to tak zahraničných (českých) ako aj domácich. Pritom sa žiada upozorniť na skutočnosť, že aj sám autor v úvode poukazuje na to, že táto problematika (autonómia Slovenska! „je v odbornej spisbe značne pertraktovaná... a že sa tým možnosť nových a zásadných, historických hodnotných poznatkov výrazne redukovala.“

Na základe toho môžeme uviesť, že práca obsahuje aj určitú deskripciu - už poznaného, a to preto, že obsahuje málo nových hodnotení v rámci skúmaného procesu cesty k autonómii Slovenska.

JAROSLAV CHOVANEC

Z dielne Ústavu pamäti národa

V týchto dňoch v ÚPN vychádza ďalší diel osobných zápiskov vyslanca Prvej Slovenskej republiky pri Svätej Stolici Karola Sidora pod názvom Vatikánsky denník II. Rukopis, ktorý sprístupnila Sidorova dcéra Oľga Strmeňová do tlače pripravil a odborným poznámkovým aparátom vybavil významný slovenský historik František Vnuk. Druhá časť denníkov zachytáva obdobie od 12. júla 1940 do 31. decembra 1941. Ide teda o tragické obdobie, keď sa požiar druhej svetovej vojny rozhorel skutočne naplno a preskočil aj mimo Európu. Reflexia tejto epochy z pera významného slovenského politika je cenným historickým prameňom pre všetkých, ktorý sa zaujímajú o históriu prvej slovenskej štátnosti ako aj o pohnuté dejiny druhej svetovej vojny, osobitne o peripetie vatikánskej diplomacie. Ostáva len dúfať, že edičný projekt Sidorových denníkov bude dotiahnutý do úspešného konca a slovenská historiografia - i spoločnosť - bude obohatená o ďalší monumentálnu pramennú edíciu.

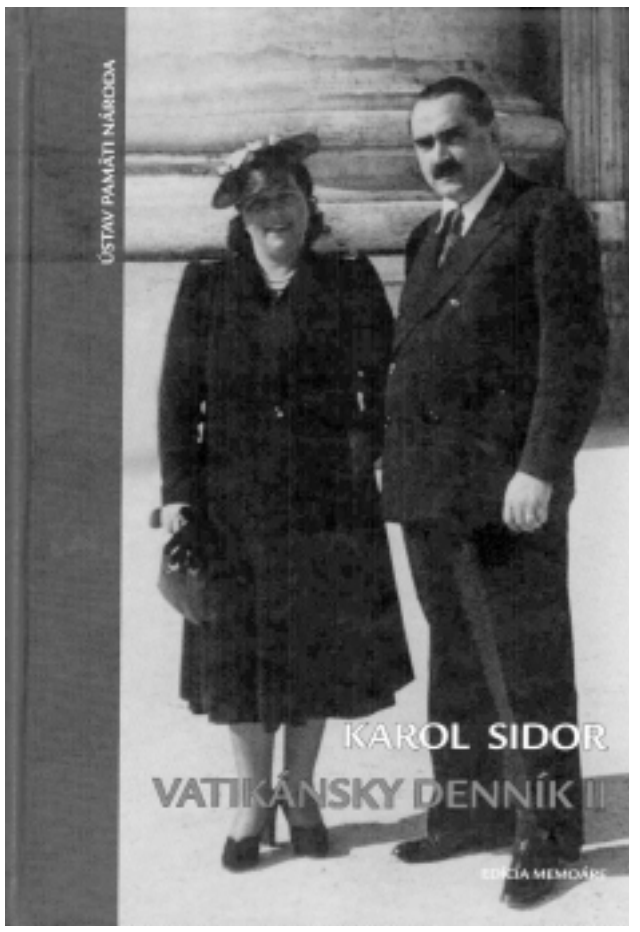

Ďalšou novinkou z dielne Ústavu pamäti národa je zborník z vedeckej konferencie - Msgr. ThDr. Ján Ferenčík (1888 - 1950). Život, verejné pôsobenie, kontroverzie. Zborník zostavil mladý historik Anton Hruboň.

Spomínaná konferencia o osobe a živote Jána Ferenčíka, teológa, ružomberského farára, predsedu župnej organizácie HSĽS, poslanca snemu SR a v neposlednom rade aj obete komunistických väzníc, sa konala dňa 6. 12. 2012 v Ružomberku pod záštitou občianskeho združenia Historia Nostra a ÚPN.

Konferencia bola de facto reakciou na nenávistnú kampaň, ktorú voči tomuto kňazovi a politikovi v roku 2011 spustili dvaja ružomberskí „aktivisti“ - český publicista Stanislav Chytka a miestny spisovateľ Jozef Karika. Pochopiteľne, s výraznou podporou médií, predovšetkým denníka SME, ktorý Ferenčíka označil za „fašistickú sviňu“, čím prekonal aj neslávne známu proticirkevnú propagandu 50. rokov. Vyvrcholením ťaženia bol krok súčasného ružomberského primátora, ktorý dal pamätnú tabuľu pripomínajúcu tohto kňaza z priečelia niekdajšej ružomberskej fary v minulom roku bez akejkoľvek odbornej diskusie zvesiť.

V zborníku možno okrem dvoch úvah z pera A. Hruboňa a M. Lacka možno nájsť šesť faktografických príspevkov: Vzťah katolíckej cirkvi a medzivojnového Československa (M. Pehr), Postavenie katolíckej cirkvi na Slovensku v rokoch 1939 - 1945 (P. Borza), Publicistická činnosť kňaza Jána Ferenčíka v dobovej tlači (M. Demko), Ferenčíkove krsty židov (P. Olexák), Vyšetrovanie J. Ferenčíka v svetle dokumentov ABS Praha (P. Kubík), Perzekúcie J. Ferenčíka po roku 1945 (I. A. Petranský).

Knihy si možno objednať na adrese ÚPN, Námestie slobody 6, 817 83, Bratislava, objednať telefonicky na č. 02/59300358 prípadne distribucia@upn.gov.sk

S Bohom, Laci!

„...zomrel Ladislav Bolchazy...“ Keď som uvidel túto správu v internetovej pošte, ostal som zarazený. Najskôr je človek prekvapený, pretože si citovo nepripúšťa možnosť smrti najbližších členov rodiny, priateľov, a keď smrť príde, cíti sa byť zaskočený. A pritom smrť si prišla po ďalšieho z našej generácie, ktorí sme už dozreli a treba nám odísť a uvolniť miesto mladším.

Ale veď ešte nedokončil to alebo ono..., a čo by ešte dokázal urobiť pre svojich rodákov, pre Slovenskú republiku, ktorá len nedávno vytiahla svoju peknú vlajku do vlajkoslávy národov sveta, natískajú sa neodbytné otázky. Ale márne. Už nás pri zvítaní neprivíta srdečný úsmev Laciho, ako sme ho dôverne oslovovali...

Milý Laci, je toho veľa, čo si svojím akademickým vydavateľstvom Bolchazy-Carducci vykonal pre odkaz antiky nielen v USA, ale aj vo svete. Je toho veľa, čo si od novembra 1989 svojou edičnou činnosťou vykonal aj pre svoj národ a popularizáciu Slovenskej republiky vo svete.

Ale o tom nech napíšu tí, čo s tebou dlhé roky spolupracovali.

My dvaja sme spolupracovali iba na dvoch projektoch: na americkom vydaní knihy J. E. kardinála J. Ch. Korca: The Night of the Barbarians a na vydaní Slovak Songs. Ani jeden projekt nebol bez problémov, ale ten prvý sme robili s hrdosťou a s obdivom k človeku, ku ktorému nás oboch viaže vrelý cit a nesmierna úcta. Inaaaak by kniha ani nevyšla.

Avšak najradšej spomínam na naše prvé spoločné túlačky po Slovensku začiatkom 90. rokov, keď som si ani dobre neuvedomoval, s akým významným človekom som sa práve zoznámil v Univerzitnej knižnici. Bolo to vtedy, keď si ako bývalý americký verbista zavítal aj do Misijného domu Matky Božej v Nitre na Kalvárii, ktorý je ústredím verbistov v SR. Veď pobyt v konvikte verbistov, i keď na rôznych miestach zemegule, nás oboch formoval a nasmeroval na latinčinu a na antickú kultúru. Bez tejto predprípravy by si asi nevytvoril také gigantické dielo v americkej a môžeme povedať, v svetovej vydavateľskej práci. Divné sú cesty Božie...

Ďakujem Bohu za to, že skrížil naše cesty, ďakujem ti, priateľu, že som mal možnosť ťa spoznať, že si ma priaznivo ovplyvnil a dal aj v pokročilom veku môjmu životu správne smerovanie v súlade s mojimi predpokladmi a možnosťami.

To najcennejšie, čo som mohol od teba získať, bolo tvoje hodnotenie sveta z veľkého nadhľadu vo svete rozhľadeného človeka, nepodliehajúcemu žabomyším sporom slovenského kultúrneho sveta a jeho uplakaným sťažnostiam na všetky národy naokolo, len nie na svoju nemohúcnosť a malichernosť...

V tebe som objavil antického človeka, zušľachteného kresťanstvom, zahľadeného ponad súčasné hranice európskych štátov ďaleko do minulosti, vnímajúceho svet v jeho integrite a historickom kontexte, ale s veľkým výhľadom aj do budúcnosti, ktorá svet zmení na nepoznanie... Lebo každá budúcnosť tkvie v našej minulosti.

Bude mi chýbať tvoja veľkorysosť človeka, v ktorom som videl antického kresťana transformovaného americkým dynamizmom, ale uvedomujúceho si limity súčasnej americkej demokracie. Tvoj skepticizmus v pohľade na svet pramenil z veľkého poznania dejín ľudstva i jeho duchovných zápasov. Už si nevymeníme názory na potvrdenie Higgsovho božského bozónu, ani ti nepoviem to, ako sa súčasný stav poznania fyzikálnych základov sveta veľkým oblúkom vracia k antike, k Platónovým ídeám, k Aristotelovi... Ako by už v antike bolo v zásade všetko načrtnuté, aj keď nedopovedané...

Sám si myslel na posledné veci človeka, ako svedčí aj tvoja knižka antických epitafov, ktorú si mi venoval, aby som nezabudol na koniec cesty... Ale ešte viacej nesiem v srdci odkaz, ktorý si mi napísal pri poslednom našom stretnutí, keď si, ani neviem prečo, ukončil našu teologickú dišputu pokojným gestom, vzal si pero do ruky a napísal čosi na malý kúsok papiera a podal mi ho zložený na rozlúčku. Keď som si neskôr papierik roztiahol, bolo na ňom napísané: „Boh je láska!“

Láska-charity ma napĺňa aj dnes, keď si spomínam na tento odkaz, čo si mi zanechal, nevediac ešte, že bude pre mňa tvojím posledným slovom.

Ďakujem ti, Laci, a čo ešte živý budem, budem ho nosiť v srdci ako spomienku na teba, ako to najcennejšie, čím nás tu život na zemi obohatil a čo nám nikto neodcudzí a neprisvojí, a čo, ako dúfame, presahuje i náš pozemský život... Česť a nehynúca pamiatka Tebe, aj tvojmu veľkému dielu a odkazu, ktoré si zanechal intelektuálnemu svetu a svojím rodákom zvlášť!

EMIL VONTORČÍK

Ladislav Bolchazy na audiencii o kardinála Jána Chryzostoma Korca

Prvá slovenská univerzita

(Pokračovanie zo 4. strany)

Stredoveké univerzity bývali obvykle založené kráľom alebo pápežom. Podobne aj staroslovenská vysoká škola bola založená kráľom Rasticom, ako podstatná súčasť cyrilometodskej misie. Podľa zvyklostí, misia musela byť dopredu schválená cisárom a patriarchom ešte v Byzancii. Pramene potvrdzujú, že cisár súhlasil so žiadosťou kniežaťa Rastislava a jej naplnením poveril Solúnskych bratov Konštantína a Metoda. Na zasadnutí (synode), ktoré v tejto veci zvolal byzantský cisár Michal III., musel byť ako najdôležitejší bod schválený staroslovenský liturgický jazyk. Neskôr toto unikátne dielo kresťanskej kultúry potvrdil a požehnal aj rímsky pápež Hadrián II., ktorý tiež staroslovenčinu povýšil na štvrtý liturgický jazyk a tým, okrem iného, postavil aj celé národné školstvo Slovenov na vysokú kultúrnu úroveň vtedajšej Európy.

Ak zoberieme do úvahy, že išlo o konštituovanie prvého slovanského školstva v národnom jazyku, nemohli sa sv. Cyril a Metod obmedziť iba na teologické vzdelanie, ako tomu bolo pri latinských kláštorných školách. Dokladá to aj jazykovedec Ján Stanislav: „V jednom rukopise Života Konštantínovho sa píše, že mu Rastislav dal 50 učeníkov. V tejto správe je údaj o školstve vyššieho stupňa, ktoré predpokladá nižšie školstvo.“

To znamená, že slovenské školstvo muselo obsahovať viacero stupňov vzdelania a predovšetkým muselo byť všeobecné, čiže univerzálne. Naznačuje to aj posolstvo kráľa Rastica do Byzancie: „Ale my Sloveni sme prostý ľud a nemáme nikoho, kto by nás vyučil v práve a vyložil nám jeho zmysel. Tak teda, vladyka, pošli nám takého muža, ktorý nám zavedie všeobecnú spravodlivosť.“

A na inom mieste: „Počujúc Rastislav…čo vykonal Filozof v krajine Chazarov, aj on starostlivý o svoj národ poslal poslov...že ľud jeho…učiteľa takého nemajú, ktorý by ich naučil čítať …a cestu práva tomuto národu úplne ukázať mohol. ..Začali teda usilovne vykonávať to, čo prišli robiť - mládež ich v knihách vyučovať… „ Vidieť, že išlo o vyučovanie ľudu a nie iba o pár veľmožských synov, pre ktorých by nebolo treba osobitne pýtať učiteľa a zakladať celý školský systém, obzvlášť keď si to vyžadovalo postaviť ho na úplne nových základoch nového jazyka i písma.

Nahliadnutie do byzantského školstva nám opäť pomôže urobiť si predstavu, ako vyzeralo učenie ľudu v tej dobe: „Základné školy sa nachádzali takmer po celom území Byzancie a boli dostupné všetkým. Zvlášť v neskoršom období to boli kláštory, ktoré viedli základné školy. Školy sa ale mohli nachádzať aj v rámci verejných chrámov; napr. Christodoulos z Patmosu (11.stor.) študoval gramatiku na dedinskej škole v blízkosti Nicey. Konštantín Filozof získal svoje (základné) vzdelanie v Thessalonikách.“

Obraz o tom, ako sa rozbiehalo prvé slovenské školstvo, nám podáva Moravská a Bulharská legenda, kde sa spomína, že sv. Cyril a jeho družina putovali od jedného kniežacieho sídla, k druhému: „Preto každodenne s bratom svojim Metodom chodil po hradoch dedinách a mestách, vštepujúc do uší neveriacich slová života.“ To potvrdzuje i rímsky prameň, napísaný biskupom Gauderichom krátko po smrti Konštantína: „Potom sa (Konštantín a Metod) začali horlivo venovať tej činnosti, kvôli ktorej prišli. Ich deti učili písmu, ustanovili cirkevné bohoslužby,…“ V tejto činnosti napodobňoval svojich učiteľov i Kliment Slovenský, biskup v Ochride, ako to zachytáva Bulharská legenda: „Za vzor života si postavil veľkého Metoda…jeho život a činnosť za základ svojho osobného konania…on (Kliment) deti vyučoval a pritom rozlične; jedným ukazoval, ako sa píšu písmená, druhým vysvetľoval zmysel napísaného …a vyučujúc deti nejakej náuke…vždy poučal a usporadúval, napravujúc nevedomosť… Duchovenstvo učil cirkevnému poriadku a spievaniu žalmov…v národe upevňoval umy…“ Aj z tohto vidieť, že vzdelávanie starých Slovákov muselo mať viacero stupňov, od základného až po najvyššie teologické a právne vzdelanie, ako to naznačuje existencia staroslovenských právnych textov.

Keďže prvá slovenská vysoká škola bola postavená na princípoch univerzity v Konštantínopole, zrejme mala viaceré fakulty, predovšetkým teologickú, artistickú a právnickú. Odôvodnene možno predpokladať, že vyučovacie predmety mali podobné zloženie ako na konštantínopolskej univerzite, ktoré je zaznamenané priamo v životopise sv. Cyrila: „Keď prišiel (Konštantín-Filozof) do Carihradu, odovzdali ho učiteľom, aby sa vzdelával. Za tri mesiace sa naučil gramatiku a potom sa oddal ďalším vedám. I študoval Homéra i geometriu, dialektiku a všetky ostatné filozofické vedy i rétoriku a aritmetiku, astronómiu a hudbu a všetky ostatné grécke umenia.“ Toto vyjadrenie životopisca hovorí o tzv. septem artes liberales - sedem slobodných umení, ktoré obsahovali takmer všetko vtedajšie poznanie. Pritom prvé stredoveké univerzity v Bologni, Salernu a Sorbone boli ešte jednoduchšie, lebo mali spočiatku iba jednu fakultu.

Našej prvej škole „štatút univerzity“ prisúdili už viacerí dnešní autori. V predslove k Proglasu Ján Chryzostom kardinál Korec píše: „Čo to musela byť za revolúcia ducha, keď Konštantín a Metod prišli do našej krajiny, na Veľkú Moravu, do Nitry a na Devín s knihami preloženými do našej reči a keď zhromaždili výkvet našich mladých ľudí na svoju vysokú školu a tam ich v zrozumiteľnom jazyku vzdelávali vo filozofii, v matematike, hudbe, v poznávaní Písma, jeho hĺbok a tajomstiev, a keď potom spolu s nimi slávili „službu - omšu“ po sloviensky! Písmo, ktoré priniesli, sa stalo základom kultúry u nás i v mnohých ďalších slovanských krajinách. Bol to poklad nad striebro a zlato. Ním sa uskutočnilo to, čo napísal cisár Michal III. v liste Rastislavovi, v ktorom hovorí o „nových písmenách pre jazyk váš... aby ste sa aj vy pripočítali k národom veľkým ...“.

Archeológ dominikán J. M. Veselý hovorí: „Cyril byl žákem a pak i profesorem slavné cařihradské Akademie, proto jeho moravská škola může být považována mravně, kulturně a právně za „filiálku“ cařihradské, na téže úrovni. A v tom případě i za první universitu středoevropskou, ano za evropskou vůbec, protože francké misijní školy té doby měli ráz převážně pastorační …“

Jozef Kútnik Šmálov vo svojom diele o našom prvoučiteľovi píše: „Konštantínovo učilište bolo rušným, podnetným a tvorivým vzdelanostným prostredím, akému ťažko nájsť obdobu, tým menej roveň, tak vo východnej ako i v západnej Európe. Bola to univerzita, rozvíjajúca samostatné myslenie, prebúdzajúca osobné sklony a schopnosti, odchovávajúca skutočne školených ľudí.…Všetkých zapaľoval nákazlivý príklad prvého učiteľa (Konštantína) a napĺňal ich jeho duch.“

Zo Života Klimenta jedného z najlepších žiakov a neskôr i učiteľa tejto univerzity sa dozvedáme o, na tú dobu, veľkom množstve absolventov, z ktorých iba kňazov a diakonov bolo 200, a k tomu treba pripočítať ešte ďalších svetských vzdelancov, ktorí boli potrební pre rozvetvené školstvo v celej krajine. Pobočky tejto univerzity sa iste nachádzali aj vo viacerých mestách Rastislavovej krajiny. Druhým najväčším kultúrnym a hospodárskym strediskom hneď po Devíne bola Nitra, kde máme doložené biskupstvo a kláštor sv. Hypolita na Zobore. Ďalšími takými vzdelávacími centrami mohli byť: kláštorný komplex v Uhorskom Hradišti-Sadoch, pravdepodobne aj v Olomouci, v Osvetimanoch a iných hradiskách, ktorých stopy dnes nachádzame po celom Slovensku a Morave. Ďalšiu hlaholskú školu založil Konštantín Filozof roku 867 na želanie slovenského kniežaťa Koceľa v jeho sídle Blatnohrade, keď tadiaľ prechádzal do Ríma.

Po smrti sv. Metoda (+885) bola vichingovcami v roku 886 hlaholská písomná kultúra Slovákov úplne zničená a cyrilometodskí učeníci vyhnaní von z vlastnej krajiny. Kliment Slovenský, po vyhnaní z Devína, založil v Ochride ďalšiu hlaholskú školu, ktorá sa stala základom slovanskej vzdelanosti v Bulharsku i Macedónii. Dodnes táto škola v Ochride predstavuje pre južných Slovanov veľkolepý počiatok ich kultúry, duchovnej i svetskej. Veľmi hrdo sa k nej hlásia slovami: „Táto prvá slovanská univerzita bola centrom slovanskej kultúry a kresťanstva zároveň...vďaka nej sa Ochrid stal najznámejším slovanským kultúrnym centrom.“

Po Devíne to bola však druhá univerzita tohto druhu. Kliment ju postavil podľa vzoru školy, ktorú na Devíne založil Konštantín Filozof v roku 864. Nešlo len o ideový vzor ale doslovne aj o stavebný s apsidou v tvare trojlístka. Naum, ďalší zo slovenských učeníkov, po vyhnaní z Devína v roku 886 sa najprv podieľal na založení školy v Preslave, ktorá však od roku 893 začala používať cyriliku. Keď sa Kliment stal biskupom, Naum ako učiteľ prevzal jeho vedúcu úlohu na hlaholskej škole v Ochride. Po 7 rokoch učiteľskej práce sa Naum utiahol do kláštora, ktorý postavil na brehu Ochridského jazera. Na počudovanie mnohých, aj jeho pôdorys mal apsidu v tvare trojlístka, presne tak, ako kostol, ktorý postavil Kliment v Ochride. Neskôr si tu ľudia začali rozprávať legendu o rovnakých kostoloch Klimenta aj Nauma, podľa ktorej asi súťažili, ktorý z nich dokončí stavbu skôr. Muselo to byt pre nich tak udivujúce, že potrebovali nájsť odpoveď. Táto legenda je svedectvo o tom, že trojlístkový tvar kostola nestavali obaja slovenskí učitelia preto, že to bolo v tom kraji obvyklé, ale že muselo isť o iný, veľmi silný dôvod, ktorý podnietil oboch k rovnakej stavbe.

Keďže obaja postavili svoje kostoly v tvare pôvodnej devínskej školy s trojlístkovou apsidou, chrám na Devíne musel byť v histórii byzantskej misie najvýznamnejší. V ochridskej replike zrejme znovu povstala symbolicky i fakticky univerzita, ktorú po vyhnaní cyrilometodských učeníkov z Devína dal úplne zničiť nemecký biskup Viching. Preto replika devínskej školy v Ochride je pre nás vzácnym dôkazom, že v skutočnosti prvá slovanská univerzita, na ktorej vyučoval Konštantín Filozof a jeho brat Metod, bola založená na Devíne.

O vysokej úrovni tejto našej hlaholskej školy svedčia viacerí lingvisti. Hoci pôsobila iba 21 rokov, vychovala prvú generáciu slovenských vzdelancov, ktorí položili základy vzdelanosti v celom slovanskom svete. Kliment Slovenský, Naum, Sáva, Angelár, ba aj Konštantín Preslavský (tvorca cyriliky), ktorí boli absolventmi Devínskej školy, založili v Bulharsku nové školy tzv. Preslavskú aj Ochridskú. Obe tieto školy zaradili Bulhari, Poliaci, Angličania, ale aj iní, medzi „najstaršie univerzity“. O to väčšie morálne právo máme, my Slováci, prvú školu Slovanov, založenú na princípoch konštantínopolskej univerzity, nazývať Devínskou univerzitou.

Devín považoval za prvé slovanské kultúrne centrum i ruský lingvista Oleg Nikolajevič Trubačov (1930-2002), výrazná osobnosť ruskej a svetovej slavistiky, ktorý podľa očitých svedkov, slavistu Š. Ondruša, básnika V. Turčányho, umelkyne pani E. Kristínovej a iných, v roku 1993 pri svojej návšteve Devína vyslovil myšlienku, že na tomto mieste nadobudlo slovo Slovanov svoj konkrétny tvar:

„Odtiaľto vzišlo svetlo pre všetkých Slovanov, lebo tu sa slovo Slovanov stalo telom! „ - a na znak úcty pobozkal devínsku zem.

ELENA ŠUBJAKOVÁ

Odpustiť áno, zabudnúť nie

Prekvapilo ma množstvo ohlasov na môj príspevok „Pôstna analógia“, ktorý vyšiel v Kultúre pri príležitosti 1. výročia úmrtia Mons. Justína Beňušku a bol z návštevy väzňa vo Valdiciach. Ale zarazilo ma prekvapenie niektorých čitateľov a ich otázka „a to naozaj takto bolo?“ Zdá sa, že odchodom mnohých nespravodlivo odsúdených do večnosti stávajú sa ich príbehy históriou, a tá je necitlivá k obetiam, ale milosrdná k tyranom.

To je dôvod vracať sa do minulosti a pripomínať si súvislosti. Jednou z nich je, prečo bol Justín Beňuška zadržaný pri neúspešnom pokuse o prekročenie štátnej hranice na rieke Morave... On už vtedy bol v neprítomnosti odsúdený za velezradu na deväť rokov nepodmienečne, a to len preto, že ako kaplán v Ilave výrazným spôsobom ovplyvňoval mládež. Je úplne pochopiteľné, že mladý začínajúci kňaz si nevedel predstaviť svoje odstavenie od činnosti, ktorú chcel robiť a hľadal východisko, ktoré v tom čase nebolo až také nezvyčajné. Za pokus o skupinové prekročenie hranice nasledoval ďalší trest dvanásť rokov a tie si neodsedel, lebo vtedy sa nesedelo, ale odtrpel v Leopoldove, Mírove, Jáchymove (L = likvidačný tábor), vo Valdiciach. Justín Beňuška nerád rozprával o tých rokoch svojho života. Viem, že mal ťažké srdce na niektorých dozorcov, ale najhoršie, čo o nich povedal a či napísal, bolo toto: „Páni velitelia“, čerstvo „vychovaní“ mladíci, boli osobitne naladení nenávisťou voči „štátnym“. Z jeho postoja voči týmto osobám bolo jasné, že ich rýchlo vypudil zo svojej pamäti. Vždy však vnímal ako dôvod na znepokojenie postoj niektorých ponovembrových politikov, ktorí presadzovali tzv. hrubú čiaru za minulosťou. Na rozdiel od bacharov videl väčší podiel viny na pofebruárovej situácii pri likvidácii cirkevných osôb u komunistických ideológov a straníckych pohlavárov ako Holdoš, Novomesský, Husák, Široký, Clementis a zastával názor, že i keď bolo treba odpustiť, nebolo treba tak rýchlo zabudnúť.

Osud sa s týmito prominentmi režimu kruto zahral, keď sa časom sami ocitli vo väzení so svojimi obeťami. Jedna veta za všetky adresovaná spoluväzňom L. Holdošovi: „Děkuj Bohu, v kterého nevěříš, že tě dali mezi faráře, které si dal zatýkat.“

Ešte autentická spomienka na jednu povolenú návštevu vo Valdiciach. Včasné, slnečné nedeľné ráno. Väzňov privádzajú po jednom väzenskí dozorcovia k stolom, ktoré sú prikryté bielymi papierovými obrusmi. Pri stoloch už sedia celonočným cestovaním unavení návštevníci. Stoly sú rozmiestnené pod klenbami vnútorných obvodových chodieb bývalého kartuziánskeho kláštora.

Švagriná uvázneného kňaza postrehla uhýbavé, reflexívne pohyby väzňa pri každom pohybe bachara a naivne sa pýta: „Justínko, bijú ťa tu?“ Okamžitou odpoveďou je typický previnilý úsmev väzňa: „Nie, vôbec nie.“

A že klamať sa nemá!

Bolo to už po kritike stalinizmu v Sovietskom zväze, keď aj svetová verejná mienka pochopila a uverila, že nielen v nacistickom Nemecku. ale aj v ľudovodemokratickom Československu sú koncentračné tábory a kto a za čo v nich sedí.

Zavládla všeobecná snaha vylepšovať „ľudskú“ tvár režimu. Tu je toho falošná idylická ukážka. Uprostred vnútorného nádvoria bývalého kláštora na dominantnej kostolnej veži pravidelne odbíjajú hodiny a uprostred veľká hromada úlomkov kryštáľového skla s neviditeľnými stopami zbrúsenej kože a krvi väzňov, vyrábajúcich kryštáľové lustre, poháre a vázy. Vedľa kopy odpadu je malé drevené pódium. na ktorom vyhráva väzenská kapela - veľmi dobre - Strausove melódie. Pri kulise tejto hudby, odbíjajúcich hodín, zosýpania sklených, trblietavých črepín sa odohráva smutná fraška a oznámenie návšteve, že žiadosť o amnestiu bola opäť zamietnutá, lebo tá sa týkala iba kriminálnikov. Pôsobivá, ale veľmi-veľmi falošná hra

Nuž, niekto možno uveril, len škoda, že ešte i dnes!

Po rokoch, keď farníci darovali svojmu farárovi k 50. výročiu kňazstva súpravu vtedy veľmi trendových kryštáľových pohárov, sa nikdy nedozvedeli, prečo ho tento vzácny dar nepotešil.

NORBERT M. BEŇUŠKA

Filip E. von Lenard

150. výročie vedeckého génia

Na Slovensku médiá, vrátane verejnoprávneho RTVS, málokedy prezentujú ozajstné osobnosti, ktoré sa vyznamenali zásluhami pred národom a ľudstvom. Najhoršie sú na tom naši politici, ktorí boli a sú ideologicky znevažovaní, za niektoré ich postoje alebo rozhodnutia, vykonané najmä v kritických situáciách. Spomeňme si napr. na hrozbu odstránenia sochy Svätopluka, či pomníka Štúrovcov, pamätných dosiek J. Tisa a pod.

Inú úroveň majú v tomto iné národy. Napr. Francúzi uznávajú osobnosti ako napr. Ľudovíta XIV., ktorý centralizáciou upevnil štát, Robespierra, podľa ktorého dodnes nazývajú jakobínsky systém verejnej správy, Napoleona, ktorého zákonníky platia dodnes, nehovoriac o hrdinovi z 1. svetovej vojny Pétainovi. Pritom sa nezamlčuje ani objektívne kritický postoj voči danej osobnosti.

Ale u nás proskribujeme nielen politikov. O vedcovi svetového významu, rodákovi z Bratislavy Filipovi Eduardovi von Lenardovi (1862-1947) vie málokto. A ak, tak len toľko, že pochádza z Bratislavy, dostal Nobelovu cenu a na staré kolená sa stal prívržencom národného socializmu. Teda jeho politické postoje akoby vymazali jeho obrovský prínos pre svetovú vedu a techniku.

Zdá sa, že k Lenardovi sa viac ako my hlásia Maďari. Možno preto, že chodil už do maďarizovaného gymnázia, krátko študoval v Budapešti alebo že Bratislava bola súčasťou Uhorska.

Lenardovci, ako vážená bratislavská rodina, pochádzali z Tirolska. Lenardov starý otec sa preslávil pozlátením koruny dómu sv. Martina. V Bratislave získal nielen základné a stredné vzdelanie, ale aj vášeň pre vedeckú prácu. Ešte ako gymnazista skúmal so svojím učiteľom V. Klattom katódové žiarenie a spolu s ním vykonal vyše tristo objavných spektrálnych analýz Bunsenovým spektroskopom, vyvinul vyše osemsto fosforeskujúcich látok a podal výklad fosforescencie, ktorý odborné kruhy prijali s veľkým uznaním.

Po excelentnom štúdiu v zahraničí ho pozývali pôsobiť na popredných univerzitách. Začal v Berlíne u slávneho Humbolta, v Heidelbergu za práce u Bunsena získal doktorát (1886), s Herzom v Bonne experimentálne overil Maxwelovu teóriu elektromagnetických vĺn, vo Vratislave sa stal mimoriadnym profesorom (1894), prednášal fyziku v Aix - la Chapelle, v Cáchach a v Kieli získal profesúru (1898). Najdlhšie pôsobil na elitnej univerzite v Heidelbergu, až do r. 1931, kde založil a viedol špičkový Rádiologický ústav, nazvaný jeho menom. Spolupracoval a korešpondoval s takmer všetkými vtedajšími významnými fyzikmi. Okrem pedagogickej a organizátorsko-experimentálnej práce sa venoval naďalej katódovému žiareniu, objavil fotoelektrický jav, vyvinul špeciálnu katódovú trubicu s tzv. Lenardovým okienkom. S inštrukciami na jej používanie ju na požiadanie zapožičal W. C. Röntgenovi, ktorý na nej objavil lúče X. Lúče a prístroj sa nazvali podľa Röntgena. Keď sa r. 1901 prvý raz udeľovala Nobelova cena za fyziku, navrhnutí boli Lenard a Röntgen. Cenu však dostal len Röntgen, ktorého vplyvná tlač oslavovala a Lenarda ignorovala. Nakoniec pod tlakom vedeckej verejnosti predsa len dostal Nobelovu cenu za katódové žiarenie r. 1905 aj Lenard.

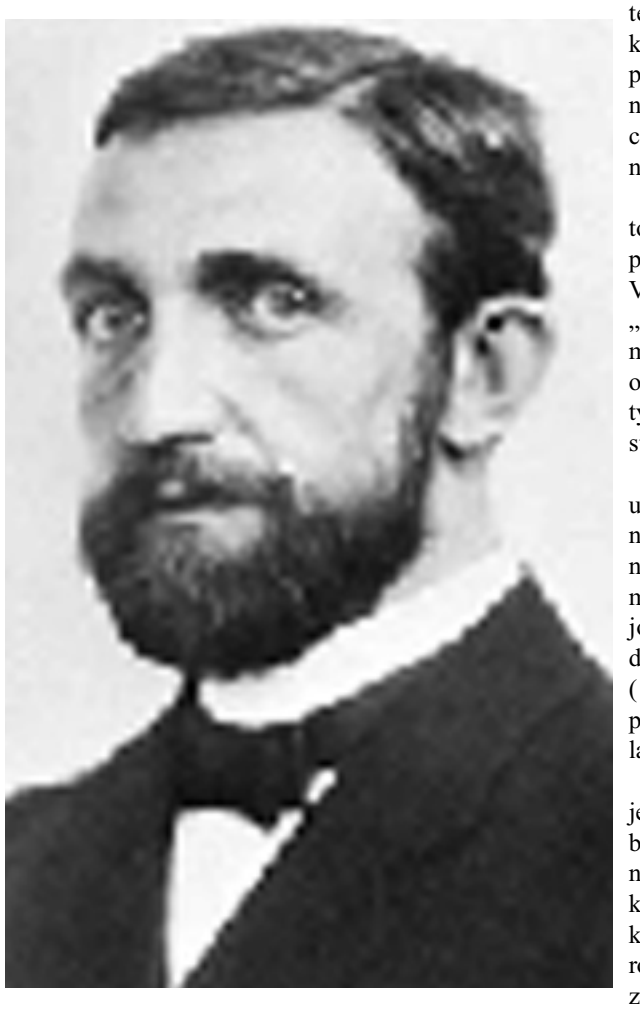

Po Thompsonovom objave elektrónu Lenard na základe svojich experimentov s katódovým a ultrafialovým žiarením vytvoril prvú tzv. dynamitovú teóriu atómu. Predstihol tak Rutherfordov tzv. planetárny model atómu, ktorý podľa predstáv kvantovej mechaniky ďalej modifikoval Bohr v nadväznosti aj na Lenardove experimenty.

Jeho meno nesie aj Lenardov jav: pri skúmaní elektrických výbojov objavil, že vzduch sa ultrafialovými lúčmi ionizuje a stáva sa elektricky vodivý.

K ďalším fundamentálnym prýcam Lenarda patrí objav fotoelektrického javu a jeho precízne skúmanie. Jeho závery šokovali fyzikov, pretože interpretácia bola v rozpore s učením klasickej fyziky. Aj tým ovplyvnil orientáciu fyzikálneho výskumu v smere kvantovej mechaniky. Keď mu so záujmom napísal A. Einstein, podrobne ho informoval o svojich výsledkoch a ich interpretácii. Za interpretáciu fotoelektrického javu, už na princípoch kvantovej mechaniky, však Nobelovu cenu dostal Einstein, a nie Lenard.

Viaceré takéto skutočnosti viedli Lenarda k pocitu nespravodlivosti. V pamätiach píše: „Zriedkakedy som bol medzi tými, čo zbierali ovocie, častejšie som bol tým, čo zasadil strom a staral sa oň.“

Prehlbujúci sa pocit ukrivdenia ho viedol k názoru o svetovom spiknutí. Dostal sa na antisemitské pozície, vo svojom štvorzväzkovom diele Deutsche Physik (1936) členil fyziku na plodnú (árijskú) a špekulatívnu (židovskú).

Napriek tomu treba objektívne uznať, že Lenard bol nielen jedným z najgeniálnejších svetových fyzikov, ale bol aj priekopníkom v oblasti technického rozvoja. Jeho objavy a poznatky zásadne prispeli k rozvoju rádiotechniky, televízie, ultramikroskopie, lekárskej diagnostiky, svetelnej techniky atď.

Lenard dostal celý rad medzinárodných uznaní od európskych univerzít. Nezabudlo naňho ani rodné mesto, do ktorého sa rád vracal. Pri príležitosti jeho osemdesiatych narodenín mu udelili čestné občianstvo Bratislavy, Prírodovedecká fakulta Slovenskej univerzity mu udelila čestný doktorát, od r. 1993 bola po ňom pomenovaná ulica v Petržalke.

Zomrel v Messelhausene (1947), jeho rodičia sú však pochovaní na Ondrejskom cintoríne v Bratislave.

ALEXANDER THURZO

KULTÚRA
dvojtýždenník závislý od etiky
Vydáva Factum bonum, spol. s r. o. – Adresa vydavateľstva a redakcie: Sološnická 41, 841 04 Bratislava. Tel./fax: 02/654 12 388.

Predseda redakčnej rady: *Július Binder* – Šéfredaktor: *Teodor Križka*. – Cena jedného čísla je 1,20 € – Stánkový predaj: Mediaprint-Kapa, Pressegrosso, a. s. Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a doručovateľ Slovenskej pošty alebo e-mail: ganisinova.renata@slposta.sk. Objednávky do zahraničia vybavuje Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Uzbecká 4, P.O.BOX 164, 820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranicna.tlac@slposta.sk. – Telefonické predplatné: 02/54418102 alebo 02/54418091 – Registračné číslo EV 757/08. – Prijímame iba príspevky napísané elektronicky. Nevyžiadané rukopisynevraciame. – E-mail redakcie: kultura@orangemail.sk – internetová stránka a archív Kultúry: www.kultura-fb.sk – Tento ročník vychádza s príspevkom Ministerstva kultúry SR. – ISSN 1335-3470 (tlačené vydanie) ISSN 1336-2992 (online)

Ťažké dejiny katolicizmu v Anglicku

GRZEGORZ KUCHARCZYK

Anglicko bolo jednou z prvých západných krajín, ktoré zasiahla evanjelizačná činnosť Cirkvi. V 6. storočí vyslal pápež Gregor Veľký ku germánskym kmeňom Anglov a Sasov, ktoré ostrov obývali, prvých misionárov.

Na ich čele stál svätý Augustín (netreba si ho mýliť so známym učiteľom Cirkvi), ktorý sa stal aj prvým arcibiskupom v Canterbury. Paralelne s rímskou misiou evanjelizovali Anglicko aj írske misie, vedené írskymi mníchmi (duchovní potomkovia svätého Patrika, apoštola Zeleného ostrova)

Od Obrancu viery k prenasledovateľovi Cirkvi

Anglicko bolo v stredoveku plnoprávnym členom latinskej christianitas (spoločenstva kresťanských národov). Dávalo Cirkvi veľkých teológov a učiteľov (napríklad svätého Anzelma z Canterbury v 12. storočí), veľkých križiakov (legendárny kráľ Richard Levie Srdce) a veľkých svätcov (napríklad Tomáš Becket, canterburský arcibiskup, zavraždený v polovici 12. storočia na príkaz kráľa Henricha II.). Katedrála v Canterbury - miesto mučeníckej smrti svätého Tomáša Becketa a miesto, kde sú pochované jeho pozostatky - bola jedným z najznámejších pútnických miest nielen v Anglicku, ale v celom západnom svete. Púte na toto miesto inšpirovali v 16. storočí Geoffreya Chaucera k napí-

saniu Canterburských poviedok, pokladaných za počiatok národnej anglickej literatúry.

Keď sa na kontinente roku 1517 začala reformácia, v Anglicku vládol kráľ Henrich VIII. Tento panovník sa veľmi odmietavo staval k učeniu Martina Luthera. Nielenže pod hrozbou trestu smrti zakázal vo svojom kráľovstve propagovať myšlienky reformácie, ale aj sám sa zapojil do vyvracania názorov nemeckého reformátora. Henrich VIII. napísal Traktát na obranu siedmich sviatostí, ktorý obsahoval katolícke učenie o sviatostiach (jeho skutočným autorom však pravdepodobne bol kancelár Henricha VIII., vynikajúci štátnik a veľký humanista Tomáš Morus). Ako uznanie zásluh anglického kráľa pri obrane Cirkvi mu pápež Lev X. udelil oficiálny titul Defensor fidei - Obranca viery (mimochodom užívaný až dodnes každým anglickým i britským panovníkom, hoci anglickí vládcovia už dávno odmietli „pápežské bludy“).

Kráľ Henrich VIII. mal jednu túžbu a jednu slabosť. Tou prvou bola túžba mať syna - nástupcu trónu. Tou druhou bol rozpustilý život. Dôsledkom týchto dvoch vecí bol románik kráľa s Annou Boleynovou, jednou z dvorných dám jeho manželky Kataríny Aragonskej. Henrich VIII. sa pokúsil dosiahnuť v Ríme vyhlásenie neplatnosti manželstva s Katarínou (s ktorou mal jedinú dcéru, budúcu kráľovnú Máriu I.) Pápež však nebol ochotný vyhovieť kráľovým chúťkam.

Za takejto situácie sa anglický panovník rozhodol udeliť si rozvod sám. Roku 1534 sa odtrhol od Svätej Stolice, vyhlásil sa za hlavu Cirkvi v Anglicku a vydal tzv. supremačný akt. Tento dokument od všetkých - vrátane biskupov - vyžadoval prísahu vernosti kráľovi Henrichovi ako „hlave Cirkvi v Anglicku“. Odmietnutie zložiť túto prísahu - čiže inými slovami zotrvanie v jednote s Katolíckou cirkvou - znamenalo trest smrti.

Dodajme, že Henrich VIII. sa až do smrti pokladal za pravoverného katolíka. Popieranie reálnej prítomnosti Krista v Oltárnej sviatosti či odmietanie sviatosti zmierenia (čo robili protestanti) trestal smrťou. Na druhej strane kruto prenasledoval tých, čo ostali verní nástupcovi svätého Petra. Bezohľadne potieral katolícku vieru a kultúru v Anglicku (napríklad hromadným ničením kláštorov, spojeným so skutočným ikonoborectvom, ktorému padli za obeť okrem iných aj relikviár svätého Tomáša Becketta či obraz Panny Márie vo Walshinghame, najväčšej mariánskej svätyni v Anglicku).

Kardinálsky purpur červený ako krv

Treba priznať, že veľká väčšina anglických biskupov (na čele s arcibiskupom Canterbury Tomášom Cranmerom, ktorý sa neskôr prejavil ako zástanca protestantizmu) podľahla nátlaku a zložila prísahu podľa supremačného aktu. Medzi tými, ktorí na kráľovské chúťky odpovedali odvážnym a rozhodným „non possumus“, vysoko vynikajú dve postavy: svätý Ján Fišer, rochesterský biskup, a svätý Tomáš Morus. Obaja boli vyhlásení za svätých ako mučeníci viery roku 1935 pápežom Piom XI.

Biskup Rochesteru bol vlastne jediný anglický biskup, ktorý v dňoch skúšky nekompromisne obhajoval pravdu a zaplatiac najvyššiu cenu zachoval vernosť nástupcovi svätého Petra. Ako „zradcu“ ho uväznili v towerskej pevnosti, kde mal čakať na proces a neodvratnú popravu. Už vo väzení sa dozvedel, že pápež Pavol III. ho vyzdvihol do kardinálskej hodnosti na znak súhlasu s jeho postojom a uznania jeho oddanosti Cirkvi. Avšak v prípade Jána Fišera kardinálsky purpur nebol len symbolickým pripomenutím mučeníckej krvi - bol predpoveďou blízkej budúcnosti.

Aby kardinála Fišera prinútili podriadiť sa, poslali za ním do väzenia niekoľkočlennú delegáciu, zloženú s biskupov, ktorých už zlomili - zložili prísahu podľa supremačného aktu. Títo nahovárali kardinála, aby urobil to isté. Ten im vraj odpovedal: „Som presvedčený, že musíme byť skôr jednotní v odmietaní takýchto násilných a bezprávnych zásahov a rán, denne uštedrovaných našej spoločnej Matke, Kristovej Cirkvi, a za žiadnu cenu pritom nenapomáhať, ani ich nerozmnožovať... Sme zo všetkých strán obkľúčení nepriateľmi a sotva im môžeme ujsť. Keď vidíme, že sa začal Boží súd, akú nádej môžeme mať, že iní obstoja, keď my padneme? Pevnosť bola zradená, a to dokonca tými, čo ju mali brániť.“

17. júna 1535 bol vynesený rozsudok. Kardinál Fišer bol uznaný za vinného z vlastizrady a odsúdený na trest smrti „obesením, rozpáraním a rozštvrtením“. Vo svojom poslednej reči k sudcom kardinál povedal: „Teraz hovorím priamo, čo si myslím o otázke kráľovskej supremácie. Vždy som si myslel a myslím si to aj teraz na konci, že Jeho Výsosť nemá právo požadovať takú nadvládu nad Kristovou Cirkvou, ako to urobila teraz. Nebolo počuť ani vidieť, žeby si nejaký mocnár pred ním uzurpoval toto právo. Ak sa teda kráľ pustil týmto neslýchaným smerom, určite tým vyvolá strašný hnev Najvyššieho na škodu vlastnej duše, ako aj na škodu mnohých iných. A tiež prispieva k zničeniu kráľovstva, ktoré mu bolo zverené.“

22. júna 1535 sa uskutočnila poprava kardinála Jána Fišera. Na základe kráľovskej „milosti“ mal byť „len“ sťatý. Keď kardinál vystupoval na popravisko, modlil sa Te Deum a žalm Z hlbín volám k tebe, Pane. Náhoda (?) chcela, že rochesterský biskup bol sťatý na sviatok svätého Albana, prvého mučeníka pre vieru na území Anglicka. Podľa niektorých správ predtým, ako hlavu mučeníka nastokli na kôl pri londýnskom moste (vtedy to bola bežná prax pri vlastizradcoch), odniesli ju Anne Boleynovej. Tá, keď ju uvidela, vraj povedala: „To je tá hlava, čo toľko hovorila proti mne? Už viac nebude zavadzať!“ A vyfackala hlavu mučeníka. Pritom sa vraj poranila na prste. Rana sa jej hojila veľmi dlho a jazva jej ostala až do smrti - teda do roku 1536, keď sa sama ocitla na popravisku v Toweri. Uväznili ju tam na rozkaz Henricha VIII., ktorý ju obvinili z nevery.

Svätý Tomáš Morus - vernosť intelektuála

1. júla 1535 bol na smrť odsúdený Tomáš Morus. Podobne ako kardinál mučeník aj sir Morus počas procesu odvážne prejavoval svoje presvedčenie, že akt supremácie je v podstate aktom zrady - dielom súdneho bezprávia, radikálnym odtrhnutím sa nielen od Cirkvi, ale aj od celých dejín Anglicka.

Keď „nestranní“ sudcovia, medzi ktorými boli Tomáš a Gregor Boylenovci, otec a brat Anny Boleynovej, poukazovali (v súlade s pravdou), že takmer všetci anglickí biskupi (s výnimkou kardinála Fišera) zložili prísahu na supremačný akt, Morus odpovedal: „Ak budeme svoju mienku zdôvodňovať dôkazmi, argumentmi a svedectvami, moja mienka bude oveľa silnejšia ako vaša, lebo na svojej strane mám celé kresťanstvo.“ Pripomenul, že Cirkev nie je len žijúce pokolenie, ale aj Cirkev oslávená, svedectvo všetkých svätých, všetkých koncilov, celých dejín Cirkvi v Anglicku.

Keď už bol výrok smrti vynesený, Morus vo svojej poslednej reči vyjadril presvedčenie, že najvyššia moc v Cirkvi nemôže patriť laikovi, ale „právom náleží Apoštolskej Stolici, lebo bola na zemi osobne odovzdaná naším Pánom svätému Petrovi a jeho nástupcom. A podobne ako mesto Londýn nemôže ustanoviť zákony odporujúce zákonom anglického kráľovstva, tak ani Anglicko nemôže ustanoviť zákony odporujúce všeobecnému právu Kristovej Katolíckej cirkvi.“ Dodal, že odmietnutie poslušnosti biskupovi Ríma Anglickom sa rovná neposlušnosti dieťaťa voči rodičom.

Poprava sira Tomáša Morusa sa uskutočnila 6. júla 1535. Podľa očitých svedkov si Morus až do konca zachoval pokoj ducha. Cestou na popravisko držal v ruke červený kríž - znak Kristovho umučenia a tradičný symbol križiakov.

Mučeníctvo londýnskych kartuziánov

Ešte predtým, ako bola odhalená „zrada“ biskupa Fišera a Tomáša

Morusa, ukázalo sa, že „strašnými nepriateľmi“ kráľovstva sa stali kartuziáni - príslušníci prísnej, kontemplatívnej rehole. Prečo sa mnísi zavretí vo svojich celách, kde boli pohrúžení do modlitby a askézy, stali nepriateľmi anglického kráľa? Dôvod bol rovnaký ako v prípade Morusa a rochesterského biskupa: odmietli zložiť prísahu, uznávajúcu Henricha VIII. za „hlavu Cirkvi v Anglicku“.

20. apríla 1535 uväznili Johna Haughtona, Augustína Webstera a Roberta Lawrenca - priorov kartúzií v Londýne, Bauvale a Axelhome. Uväznili ich v Toweri. Uväznení rehoľníci rozhodne odmietali zložiť požadovanú prísahu. Odpovedali, že bázeň pred Bohom ich zdržiava pred opustením svojej Cirkvi. Trest pre kartuziánov za vernosť Katolíckej cirkvi bol strašný. Podobne ako tisícky iných anglických mučeníkov aj oni museli najprv pretrpieť kruté mučenie.

Odsúdencov najprv koňmi odvliekli na miesto ich popravy, vzdialené tri míle. Popravu dňa 4. mája 1535 očitý svedok opísal takto: „Vybrali hrubý povraz, aby sa John Haughton nezadusil a nezomrel príliš rýchlo. Odkopli stoličku, na ktorej stál, a šľachetný rehoľník, ktorý urobil toľko dobrého toľkým ľuďom a nikdy nikomu neublížil, visel na šibenici ako zločinec. Potom nasledovala najkrutejšia časť, lebo neprejavili nijaké zľutovanie a hrozný výrok mal byť vykonaný do všetkých detailov. Povraz prerezali a telo ťažko padlo na zem. John Haughton ešte žil. Strhli z neho habit a položili ho na dosku. Potom kat ostrým nožom rozrezal odsúdenému brucho, vytiahol z neho vnútornosti a vhodil ho do pripraveného ohňa. Úbohý mučeník bol celý čas pri vedomí. Keď mu to robili, bolo počuť jeho volanie: ‚Ó, najsvätejší Ježišu, zmiluj sa nado mnou v tejto hodine!‘“ Nakoniec, keď kat chytil do rúk jeho srdce, aby mu ho vytrhol z tela, blahoslavený mučeník znovu prehovoril. Nemec Anton Rescius, neskorší pomocný biskup vo Würzburgu, bol veľmi blízko. Počul tieto posledné slová: „Dobrý Ježišu! Čo urobíš s mojím srdcom?“

Po smrti blahoslaveného Johna Haughtona kat otieral jeho vytrhnuté srdce o tvár mučeníka. Rovnako zahynuli aj blahoslavení Augustín Webster, Robert Lawrence a Richard Reynolds. Každý z nich videl neľudské muky, ktoré znášal jeho predchodca. Každému z nich ponúkali aj milosť, ak zloží prísahu Henrichovi VIII. ako „hlave Cirkvi v Anglicku“. Mohlo by sa zdať, že od nich nežiadali veľa. Len niekoľko slov... Ale ako hovorí Sväté písmo: „Veď čo osoží človekovi, keby aj celý svet získal, a svojej duši by uškodil?!“ (Mt 16, 26).

Aby všetkým kňazom v anglickom kráľovstve dali jasne najavo, čo to znamená trvať na „pápežských bludoch“, rozštvrtené telá kartuziánov poslali do štyroch častí krajiny. A na výstrahu ostatným kartuziánom v londýnskom kláštore na bránu pribili odťatú ruku ich priora blahoslaveného Johna Haughtona. Jeho spolubratom ju dovolili pochovať až potom, ako sama odpadla z klincov.

Tým sa však mučeníctvo kartuziánov neskončilo. Krátko po poprave ich priora kráľovskí úradníci prikázali uväzniť ďalších troch londýnskych rehoľníkov - Humphreya Middlemora, Williama Exmewa a Sebastiana Newdigata. Uväznili ich vo väzení Newgate, kde ich držali v neľudských podmienkach, prikutých ku stenám (so železnými obručami na krku a na nohách) tak, že nemohli ani ležať, ani sedieť, ani rovno stáť. Ich poprava, ktorá mala rovnaký priebeh ako poprava ich priora, sa uskutočnila 19. júna 1535.

O tri roky 17. decembra 1538 pápež Pavol III. promulgoval už v auguste roku 1535 pripravenú bulu, ktorou Henricha VIII. exkomunikoval a na Anglicko uvalil interdikt.

(Pokračovanie v budúcom čísle)

Prevzaté z časopisu Milujte sa!